

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning.....	3
1.1 Problemdiskussion.....	4
1.1.1 Nya rekommendationer.....	4
1.1.2 Analytikers roll.....	4
1.1.3 Redovisning av FoU.....	6
1.1.4 Återknytning.....	7
1.2 Problemformulering.....	8
1.3 Syfte.....	9
2 Metod.....	10
2.1 Explorativ studie.....	10
2.2 Angreppsätt.....	10
2.3 Avgränsningar.....	11
2.4 Begreppsförklaring.....	11
2.5 Litteratur.....	12
2.6 Primära källor.....	13
2.6.1 Intervjuer.....	13
2.6.2 Intervjuobjekt.....	14
2.7 Källkritik.....	16
2.7.1 Validitet.....	16
2.7.2 Reliabilitet.....	17
2.7.3 Relevans.....	18
2.7.4 Beroendekritik.....	19
2.7.5 Samtidskrav.....	19
3 Bakgrundskapitel.....	21
3.1 Lagar och rekommendationer inom området.....	21
3.1.1 Redovisningsrådets rekommendation.....	21
3.1.2 Bokföringsnämnden.....	22
3.1.3 FASB-den amerikanska varianten.....	24
4 Studien referensram.....	25
4.1 Förväntningar och förväntningsgap.....	25
4.2 Redovisningens roll och syfte.....	25
4.3 Redovisningens roll för en analytiker.....	26
4.4 Redovisningen av FoU.....	28
4.5 Sambandet mellan redovisning, prissättning, FoU och kapitalmarknad.....	31

5 Empiri.....	35
5.1 Intervju med redovisningsexperter.....	35
5.1.1 Tankar om de nya redovisningsreglerna kring FoU.....	35
5.1.2 Så här ställer sig experterna tiull en aktivering av utvecklingskostnader.....	37
5.1.3 En framtida synvinkel.....	38
5.2 Redogörelse för intervjuer med analytiker.....	39
5.2.1 Redovisningsinformationens betydelse för en analytiker.....	39
5.2.2 Analytikers förberedelser inför nya rekommendationer.....	40
5.2.3 Metoder för att underlätta jämförbarheten mellan företagen.....	41
6 Analys.....	41
6.1 Ny rekommendation kräver tid.....	41
6.2 Försiktighet och svårigheter i tolkningen.....	42
6.3 Aktivering eller kostnadsföring.....	44
6.4 Analytiker och deras relation till redovisningen.....	46
6.5 Hantering av nya rekommendationer.....	49
6.6 Eventuella effekter av förväntningsgapet.....	50
7 Slutsatser.....	52
7.1 Slutdiskussion.....	53
7.2 Förslag till framtida studier.....	53
Källförteckning.....	54
Publicerade källor.....	54
Elektroniska källor.....	56
Icke publicerade källor.....	56

1 Inledning

Det sker en hel del förändringar inom den svenska redovisningen. I och med en anpassning till de europeiska redovisningsnormerna händer mycket på den nationella och internationella fronten. I årsskiftet trädde en ny rekommendation i kraft som gäller för FoU och andra immateriella tillgångar. FoU kan indikera på en framtida lönsamhet för företaget och därför är redovisningen respektive upplysningen om FoU av betydelse för intressenter¹.

De nya reglerna för redovisning av FoU-kostnader började gälla den 1 januari i år. Vad gäller redovisning av FoU finns två olika tillvägagångssätt att hantera FoU-utgifter på. Utgifterna kan kostnadsföras direkt eller spridas över ett antal år genom en aktivering. RR15 har stramat åt valmöjligheten mellan de två olika metoderna. Tidigare kunde företagen i stort sätt välja den mest lämpliga metoden och den mest använda har varit att direkt belasta resultatet med utgifterna.² När företag ändrar sina redovisningsmetoder är det viktigt för olika informationshanterare att ta del av sådan information. Det är nämligen svårt att avgöra om ett bolags resultat har förbättrats eller försämrats från ett år till ett annat med byte av redovisningsprincip.³

En ny rekommendation för med sig en mängd frågor och skapar vissa förväntningar på marknaden. Alla har en roll i informationshanteringen, inte minst redovisare, revisorer, företagen själva och analytiker. När olika användare av redovisningsinformationen har skilda förväntningar uppstår ett så kallat förväntningsgap. Detta fenomen har fångat många forskares intresse genom åren.⁴ Yrkeskategorier har skilda sätt att arbeta på och hanterar således information olika. Analytiker har speciella analysverktyg för att göra bedömningar på företag och redovisningssiffrorna utgör en del av analysunderlaget. De tar del av årsredovisningar och delårsrapporter men analytikerns kunskaper inom redovisning är av naturliga skäl mindre i jämförelse med revisorer och redovisare och missuppfattningar kring redovisningens roll har noterats av forskare⁵.

Det har skrivits ett par uppsatser inom Lunds Universitet som behandlar företagens val av redovisningsmetod för FoU-utgifter.⁶ Innan lagbestämmelsen för RR 15 trädde i kraft hade börsnoterade företag större utrymme att välja redovisningsmetod. Då var det också mer intressant att utreda bakomliggande orsaker till deras val. Med anledningen av det nya regelverket kan det nu vara intressant att studera vilka

¹ FAR's samlingsvolym, s 443

² Haller H, Gunnarsson S, Karlsson J, Karlsson M, 2000

³ Malmqvist, Peter, 2001-11-06

⁴ Koh, Hian Chye & Woo, E-Sah, 1998

⁵ Adrem, Anders H, 1999, s 110 f

⁶ Haller H, Gunnarsson S, Karlsson J, Karlsson M, 2000
Jönsson A, Ekström H, 2001

förväntningar en ny rekommendation för med sig och om det uppstår ett förväntningsgap på området mellan olika yrkesgrupper. Detta gäller i första hand analytiker på aktiemarknaden och revisorer.

1.1 Problemdiskussion

1.1.1 Nya rekommendationer

När nya rekommendationer träder i kraft förändras sättet att redovisa på vilket kan medföra en resultatpåverkan. Det kan tyckas vara svårt att göra rimliga värderingar av företag när nya metoder tillämpas, en fråga som har intresserat många forskare genom åren. Det finns en lång tradition som undersöker den så kallade mekaniska hypotesen genom direkta marknadsobservationer. När SFAS 2 introducerades undersöktes marknadsreaktionerna och en forskare kom fram till att ”resultaten överensstämmer med hypotesen att redovisade tillgångar anpassas systematiskt innan de räknas in i prissättningen.” Marknaden noterade att siffrorna förändrades i redovisningen och förändringen hade ingen större påverkan på kassaflödena i företaget.⁷

Enligt en annan forskare verkar den brittiska aktiemarknaden ha erkänt forskning- och utvecklingshanteringen trots olika val av redovisningsmetod.⁸ I ytterligare en undersökning kom forskaren fram till att analytiker tenderar att aningen favorisera företag som aktiverar. Analytikerna var dock närmast rättvisa i sin bedömning av företagen i jämförelse med de tillfrågade bankutlånarna. Dessa hade en tydlig favör gentemot det företag som aktiverade andelen av mjukvaror vilket stöder hypotesen att ”vanliga individer” har svårt att anpassa sina beslut när redovisningsförändringar genomförs. Andra forskare har kommit fram till slutsatsen att det är tvivelaktigt att investerare generellt kan se igenom olika alternativa redovisningsätt.⁹ Meningarna går isär och frågan är intressant när det kommer till de svenska analytikerna. Kan de verkligen se igenom företag som idag förändrar sina redovisningsprinciper för FoU, eller påverkas de av den mekaniska hypotesen. Det skulle i så fall innebära att värderingen av vissa företag blir felaktig.

1.1.2 Analytikers roll

Analytiker spelar en stor roll för aktiemarknaden genom att de ger köp- och säljrekommendationer till investerare. De får det mesta av informationen från företagen själva och informationskanaler som bland annat utnyttjas är

⁷ Goodacre & McGrath, 1997, s 155-179

⁸ Nixon, 1997, s 265-277

⁹ Goodacre & McGrath, 1997, s 155-179

årsredovisningar, interimrapporter och samtal med olika managers.¹⁰ Uppfattningen om att en analytiker bara använder sig av årsredovisningar för att få tag på information om företagen tycks därför felaktig.¹¹ Informationskanalerna är långt fler än så.¹²

En del företag har anklagats av analytiker för att använda alltför kreativa redovisningsmetoder. Det finns en hel del lagliga metoder att tillta för att på kort sikt förbättra resultatets siffror. Efter att revisorn godkänt redovisningen är det företagets roll att presentera siffrorna. Härefter är det analytiker och media som skapar sig en uppfattning för att sedan förmedla bilden till övriga aktieägare. Med tanke på manipuleringen av siffror kan det vara svårt att på ett rimligt sätt göra en värdering av ett företag.¹³

Genom undersökningar som PriceWaterHouseCoopers gjort bland investerare och analytiker i ett flertal länder visar det sig att ett informationsgap har uppstått på aktiemarknaden. Trots att kassaflödesanalyser används i mycket större omfattning idag så anser endast ett fåtal från undersökningen att företagen ger god och tillräcklig information. Företagen verkar enligt undersökningen medvetna om sina brister och arbetar på att göra bättre och bättre årsredovisningar. I ett internationellt perspektiv så anses däremot den svenska årsredovisningen enligt en annan undersökning vara mycket bra och informativ.¹⁴ Ett annat synsätt är att dagens bokslutsrapporter och årsredovisningar poängterar fel saker och gör det svårt för bedömare att se vart företaget är på väg. Det viktigaste är fortfarande vinster, avskrivningar och varulagerreserver som alla är en del av det historiska. Det framkommer att redovisningssystemen bör förändras avsevärt och kompletteras med djupare information. Det kan innebära att beakta marknadsandelar och marknadstillväxt lika mycket som att lyfta fram de mjuka faktorerna som FoU, varumärken och kundrelationer.¹⁵

Andra forskare poängterar att ledningen kan göra mycket för att ge analytikern möjlighet att värdera ett företag. Allt handlar om öppenhet. Hela informationsbiten är tidskrävande, särskilt för nya företag i den snabbväxande ekonomin. Dessvärre redovisar många företag enligt dem bara det allra nödvändigaste. De anser att företagen borde arbeta på att ge ut rätt information. Det är annars en omöjlig situation för analytiker att försöka göra rätt bedömningar.¹⁶ Någon påstår också att flertalet företag idag anser att de är alldeles för lågt värderade.¹⁷

¹⁰ Adrem, Anders H, 1999, s 110 f

¹¹ Olve, Nils-Göran & Petri, Carl-Johan, 2000-05-04

¹² Adrem, Anders H, 1999, s 110 f

¹³ Aronsson, Cecilia, 2002-03-30

¹⁴ Bergkvist, Lars-Georg, 2000-08-16

¹⁵ Ibid

¹⁶ Holmqvist, B & Johansson, Å, 2000, Balans, nr 11

Ett annat synsätt går emot önskan att fördjupa redovisningsinformationen. Detta beroende på att analytiker är en upptagen yrkesgrupp och inte har tid att ta del av all information. De anses vara stressade och istället föredra snabb och förståelig information. Aronsson menar att analytiker först kan göra en riktig bedömning av företagen när de tar del av noterna och att fokus därför ska ligga här. I noterna står det förklarat hur siffrorna tagits fram och om tillväxtsiffrorna verkligen är så bra som det framgår i resultaträkningen. Men medan noterna ges alldeles för lite utrymme förvillas analytiker att läsa en sammanfattning av bokslutet som utelämnar specifika detaljer. Bedömningen av företagen riskeras därför att bli missvisande samtidigt som det blir svårare att göra jämförelser mellan företag.¹⁸

1.1.3 Redovisning av FoU

FoU är en komplicerad process. En del av satsningarna kommer aldrig att resultera i framtida vinster och för de utgifter som ger utdelning existerar en tillgång. Det råder en stor osäkerhet kring vilka utgifter som kommer att resultera i framtida vinster vilket sätter stor press på redovisningen.¹⁹ Redovisningen förändras och olika sätt att redovisa FoU kostnader, som är en del av den nya kunskapsekonomin, ställer frågor hur värderingen kan göras på bästa sätt. FoU räknas i RR 15 som en Immateriell tillgång vilket är ett relativt nytt fenomen. Denna typen av tillgångar är ofta unika i tillgångsportföljen av de kunskapsintensiva företagen eftersom de är av icke-fysisk karaktär. Immateriella tillgångar hade tidigare ingen referensram av lagar och normer inom redovisningen. Genom nya lagar ges nu möjlighet att skapa en bra grund för behandlingen av sådana tillgångar.²⁰ RR 15 är tillämpbar på börsnoterade bolag men reglerna för onoterade bolag har också förändrats sedan årsskiftet genom BFN R1.

Före 1 januari 2002, innan de nya reglerna för FoU började gälla var en del rädda för att flera tusen svenska tillväxtbolag kunde hotas av konkurs. Det talades om att framgångsrika företag kunde slås ut enbart på grund av redovisningsmässiga skäl. I flera artiklar går det att läsa om risken med de nya reglerna. Det handlar främst om att reglerna tillämpas retroaktivt. Då onoterade bolag inte längre tillåts aktivera i samma utsträckning måste tillgångarna ersättas med nya för att inte minska det egna kapitalet. På samma gång som ett skräckscenario har byggts upp välkomnas också de nya reglerna. Flera företag har ansetts missbruka aktiveringen genom att redovisa

¹⁷ Bergqvist, Lars-Georg, 2000-08-16

¹⁸ Aronsson, Cecilia, 2002-03-30

¹⁹ Schroeder, Richard & Clark, Myrtle, 1998, s 435

²⁰ Eklöv, Gunilla 2001, s 164 f

orealistiska balansräkningar.²¹ Det är också svårt att avgöra om ett bolags resultat har förbättrats eller försämrats från ett år till ett annat med byte av redovisningsprincip. Att införa ett jämförelseår har därför eftersökts för att underlätta bedömningen av företagen. Företagen själva skulle också kunna hjälpa till genom att informera hur resultatet blir med de båda metoderna.²²

I USA har det pågått en debatt där problemet gäller huruvida redovisningen och rapporteringen av FoU orsakar en informationsasymmetri. SFAS No.2 tillåter endast direkt kostnadsföring. Genom den direkta kostnadsföringen finns en risk enligt vissa bedömare. Den består av att en del av tillgångarna utelämnas som egentligen förväntas uppkomma i ett senare skede. Risken för att samtliga tillgångar inte redovisas är större i FoU-intensiva branscher jämfört med andra branscher, vilket skulle leda till en snedvriden bild av resultatet. Problemet ligger sedan i att samtliga inte besitter samma kunskap och härigenom inte kan skapa sig en helhetsbild av ett företag. Analytiker som besitter större kunskap borde ha lättare att se igenom olika redovisningsmetoder. Andra investerare som inte besitter samma kunskap kan ha svårare att göra en rättvis bedömning av resultatet. De flesta analytiker i USA tycks dock enligt tidigare undersökningar sympatisera med den direkta kostnadsföringsmetoden av FoU. Framtiden är enligt dem alldeles för osäker och talar därför inte för en aktivering.²³

De nya reglerna bör enligt Allander främst föra med sig en ökning av aktiveringsdelen för börsnoterade bolag. Nästintill samtliga utgifter för forskning måste efter rekommendationens ikraftträdande kostnadsföras direkt. Men i utvecklingsfasen ska företag ta upp kostnaderna i balansräkningen om företaget kan visa att tillgången kommer att generera framtida ekonomiska fördelar.²⁴

1.1.4 Återknytning

Det finns av ovanstående resonemang att döma mycket tankar kring RR 15 och de nya reglerna för behandlingen av FoU-utgifter. Det är ett komplicerat område och ställer bland annat frågor om huruvida aktivering är en bra metod eller om det leder till en snedvridning av resultatet. Genom att byta från att aktivera FoU-utgifter till att direkt kostnadsföra eller tvärtom kan ge en stor resultatpåverkan. Här sätts analytikerns förmåga att se igenom olika redovisningsmetoder på prov. Det ställer också en fråga huruvida analytiker föredrar aktivering eller direkt kostnadsföring och om det skiljer sig från revisorers åsikter.

Tankarna är många kring analytiker och deras relation till redovisningen. Det är dels ett frågetecken kring om de styrs av mekaniska tendenser när de utvärderar ett

²¹ Lundell, Stefan, 2001-11-05

²² Malmqvist, Peter, 2001-11-06

²³ Nixon, 1997, s 265 f

²⁴ Allander, Gunilla, telefonintervju, 2002-05-02

företag. I en effektiv marknad ska aktiepriset inte påverkas av olika redovisningsmetoder.²⁵ Men i den halvstarkt effektiva marknaden och den svagt effektiva marknaden är det fullt möjligt för aktiepriset att påverkas av olika redovisningsmetoder eftersom de bara reflekterar historisk och viss tillgänglig information.²⁶ Eftersom det är tvivelaktigt att marknaden snabbt hinner notera en redovisningsförändring borde den subjektiva bedömningen här spela en roll för prissättningen.

Det talas också om att svenska företag anses vara bra i sin informationsroll i ett internationellt perspektiv. Samtidigt får företag och redovisningsmetoder kritik för att inte ge tillräcklig information eller poängtera fel saker, vilket sägs försvåra för analytiker i deras bedömningar. Ett annat resonemang går ut på att analytiker föredrar lättsmält information på grund av tidsbristen och då främst lägger fokus på noterna.

Rekommendationen för FoU och andra immateriella tillgångar är alldeles färsk och med tanke på dess nyhetsvärde är det tänkbart att frågetecken kring ämnet är många. Det finns anledning att tro att kunskapen kring rekommendationen skiljer sig mycket åt mellan personer både för analytiker, redovisare och revisorer. Kunniga personer inom området har förmodligen noterat en hel del och följer med all säkerhet utvecklingen kring frågan.

Det finns studier som visar att höga förväntningar inträder när nya redovisningsregler tillämpas²⁷. Frågan är om en rekommendationen också för med sig olika förväntningar och om dessa skiljer sig åt mellan olika grupper på marknaden. Redovisningsinformationen kan ifrågasättas om den ger den sanna bilden av ett företag eller inte. En reviderad redovisning är ingen garanti för att det fullt ut går att förlita sig på uppgifterna. En forskare konstaterar ändå att det är en spridd uppfattning att alla personer som är intresserad av ett företag ska kunna lita på den reviderade redovisningen. När ett företag sedan kollapsar utan förvarning är det revisorn som får stå som syndabock.²⁸ Denna uppfattning framkommer också i en annan studie där resultatet visar på ett förväntningsgap. Det består av att investerare förväntar sig att redovisningsinformationen är riktig och ger den sanna bilden av ett företag. Vilket innebär att investerare om tesen skulle stämma förlitar sig för mycket på revisorerna.²⁹

1.2 Problemformulering

²⁵ Ross, Westerfield & Jaffe, 1996, s 353

²⁶ Ross, Westerfield & Jaffe, 1996, s 338, 340

²⁷ Bogt H & Helden G,

²⁸ Koh, Hian Chye & Woo, E-Sah, 1998

²⁹ Best P, Buckby S, Tan C, 2001

Utifrån ovanstående problemdiskussion har jag urskiljt en problemformulering:

Vad anser redovisningsexperter och analytiker om den nya rekommendationen kring FoU och vilka förväntningar finns det kring dess redovisning? Uppstår det ett förväntningsgap på marknaden och vilka effekter kan det i så fall få?

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att med bakgrund av den nya rekommendationen kring FoU undersöka vilka förväntningar den för med sig för analytiker och redovisningsexperter samt effekterna av ett eventuellt förväntningsgap.

2 Metod

2.1 Explorativ studie

En explorativ undersökning har till syfte att utforska och har fått sin beteckning efter engelskans "explore" där intervjuer eller deltagande observationer passar bäst.³⁰ Jag har valt en problemformulering som är relativt utforskat. Visserligen finns det mycket bedriven forskning både vad gäller redovisning av FoU, förväntningsgap och analytikens relation till redovisning. Den vinkling jag använder i problemformuleringen tycks dock vara ganska unik.

Jag har valt att göra en explorativ studie för att utforska om det finns ett eventuellt förväntningsgap på marknaden runt den nya rekommendationen kring FoU och vilka konsekvenser ett sådant förväntningsgap kan få. Det är en undersökning som mest kan ses som underlag till framtida forskning.³¹ I en explorativ studie är det inte aktuellt att ta fram information som kan generaliseras med avseende på grupper. Det handlar istället om att identifiera saker som är värt att studera närmare.³² Min ambition har därför varit att hämta in så mycket information som möjligt inom problemområdet. Detta för att visa på eventuella brister i tidigare undersökningar eller att upptäcka nya vinklingar på problemet.

2.2 Angreppsätt

Det finns två metoder att välja mellan. Vid användandet av en kvalitativ metod undersöks så kallade mjukdata, och vid en kvantitativ metod så kallad hårddata.³³ Jag har använt mig av en kvalitativ metod eftersom den lämpar sig bäst till min typ av undersökning som är av explorativ art. Djupintervjuer ger ofta mycket information och därför krävs inte samma antal intervjuobjekt som vid en kvantitativ undersökning.³⁴ Jag hade först funderingar på en mer kvantitativ ansats men det brukar vara svårt att komma i kontakt med många personer. Eftersom mitt syfte dessutom är att upptäcka snarare än att generalisera lämpar sig djupintervjuer bättre än enkät- och statistiska undersökningar.

Att genomföra intervjuer har många fördelar, speciellt om man lyckas få access till rätt människor. Det kan ge en djupare insikt på problemet och jag lärde mig mycket som jag annars inte skulle ha gjort. Mina intervjuobjekt var nyfikna och visade ett

³⁰ *Patel R & Tebelius U, 1987, s 53*

³¹ *Ibid*

³² *Ibid*

³³ *Svenning, Conny, 1996*

³⁴ *Ibid*

intresse för min undersökning som de vid en enkätundersökning förmodligen inte skulle ha gjort. Jag hade också möjlighet att ställa mer kvalificerade frågor än vad jag hade kunnat göra i en enkätundersökning som måste vara förståelig för en större grupp.

Svårigheten med djupintervjuer är att det kan bli problem att uppnå en tillräcklig struktur för att sedan kunna jämföra de olika svaren. Jag fick själv erfara svårigheten till jämförelse. Olika intervjuobjekt tolkade saker och ting olika fast de kanske hade samma grundsyn på problemet, vilket var svårt för mig att avgöra. Jag tror att intervjuobjekten hade samma eller olika syn på saker och ting beroende på vilken information de tidigare hade tagit del av inom området samt det faktum att de arbetade på olika arbetsplatser.

2.3 Avgränsningar

Syftet med uppsatsen är att studera om det uppstår ett förväntningsgap på marknaden när en ny rekommendation träder i kraft. De nya reglerna kring FoU har i uppsatsen fått exemplifiera en sådan rekommendation. En hel del litteratur baseras i uppsatsen på FoU och regelverket, både internationella regler och nationella regler. Empirin för redovisningsexperterna cirkulerar också främst kring information om FoU och deras kunskaper och tankar om det nya regelverket. Det är dock viktigt att ha i åtanke att uppsatsens huvudsyfte inte är FoU och dess problematik även om det diskuteras mycket. All denna information är istället relevant för att bygga upp för uppsatsens huvudsyfte som är att studera ett eventuellt förväntningsgap. Informationen om FoU har därför begränsats något. Det är ett ämne som ställer många frågor och skulle kunna byggas ut avsevärt mer vilket det i denna uppsats inte ges utrymme till.

Vad gäller teoridelen kring analytiker och revisorer beaktas en hel del forskning kring vad yrkesgrupperna har ansett om FoU och dess redovisning. En studie baseras också på huruvida analytiker påverkas i sin bedömning av olika redovisningsmetoder kring just FoU. Det ges härmed mindre utrymme till övrig forskning. Det finns säkert mängder med teori kring hur analytiker och revisorer påverkas av nya rekommendationer men dessa ges inte något större utrymme i uppsatsen. Eftersom det finns relevant forskning kring FoU, analytiker och revisorer att tillgå är det i första hand intressant att lägga vikten här.

2.4 Begreppsförklaring

I uppsatsen nämns återkommande ordet redovisningsexperter. Dessa är enligt min egen definition personer som är kunniga inom redovisningsfrågor och revision. Jag har tagit del av uttrycket från en större revisionsfirma som hänvisade mig till just en redovisningsexpert. Eftersom detta skedde i ett tidigt skede använde jag uttrycket löpande under uppsatsens gång. De personer jag genomfört intervjuer med är dels

analytiker och så kallade redovisningsexperter. Det kan tyckas att definitionen av redovisningsexperter är bred och luddig och hur kontrollerade jag att de verkligen var experter? När jag tog kontakt med revisionsbolagen bad jag helt enkelt att få prata med en redovisningsexpert, det vill säga en person som i det här fallet var specialiserad på redovisningsreglerna kring FoU. De fyra intervjuade redovisningsexperterna är knutna till de mest väletablerade revisionsfirmorna i landet och samtliga har goda kunskaper om FoU utifrån min bedömning. Tre av de fyra intervjuobjekten har egentligen yrkesbenämningen auktoriserade revisorer. Det fjärde intervjuobjektet har en för mig okänd yrkesbenämning men är till synes inte auktoriserad revisor.

2.5 Litteratur

I inledningsskedet kändes det nödvändigt att skapa en så bred bild av ämnet som möjligt. Genom att ögna igenom en mängd litteratur som behandlade ämnet forskning och utveckling fick jag sedan en hel del idéer om vilken vinkling uppsatsen kunde ha. Inte minst spelade artiklar en stor vikt. Med anledning av den nya rekommendationen kring RR15 så fanns det en hel del färskartiklar kring området. Löpande under arbetets gång har jag använt mig av diverse databaser, både svenska och internationella. De svenska databaserna har främst utgjorts av Lolita, Libris, Elin, Artikelsök och Affärsdata. De Internationella databaserna jag använt mig av är främst Elsevier och Ebsco. Genom att söka på specifika sökord som RR 15, förväntningsgap, FoU, Immateriella tillgångar, R&D i kombination med accounting och analytiker fick jag många relevanta träffar.

De amerikanska artiklarna var specifikt intressanta eftersom mycket forskning har bedrivits inom FoU här. Det var inte så länge sedan USA ändrade sina redovisningsprinciper angående FoU i USA. Eftersom vissa paralleller kan dras till den svenska situationen har dessa artiklar varit givande. Eftersom mitt syfte var att studera om ett eventuellt förväntningsgap har uppstått kring den nya rekommendationen runt FoU var en mängd övrig litteratur tillämplig. Det har gjorts många studier kring hur analytiker och revisorer påverkas av nya redovisningsrekommendationer. Jag sökte dock främst litteratur som behandlade analytiker och revisorer och deras synsätt kring redovisningen av FoU. Eftersom det bedrivits sådan forskning var det mest intressant att studera denna.

Datasökningen ledde till träffar i till exempel tidskriften Balans, Journal of Accounting & Review och British Accounting Review. En viss manuell sökning gjordes också i denna typ av tidskrifter för att inte riskera att missa relevanta artiklar. Jag tittade i innehållsförteckningar av volymsamlingar för exempelvis Balans. Övriga sekundära källor utgjordes av uppsatser inom snarligt område. Vid Lunds Universitet har ett antal uppsatser som behandlar FoU eller immateriella tillgångar ur ett redovisningsperspektiv skrivits de senaste åren. Det finns även någon uppsats som utreder analytikernas användning av årsredovisningar som informationskälla. Ett par grupper har vidare undersökt orsaken till att företagen valt

en viss typ av redovisning för FoU kostnader. Uppsatserna hjälpte mig främst med tips på litteratur.

2.6 Primära källor

2.6.1 Intervjuer

Det finns två olika tekniker att använda sig av, enkäter eller intervjuer, eller en kombination av de båda. Jag hade först planer på att skicka ut enkäten via E-mall. Det verkade vara den minst omständliga och billigaste processen. Genom E-mall skulle jag snabbt nå ut till personer som sade sig vara villiga att svara på mina frågor. Det är ett smidigt sätt att svara på en enkät och fördelen med att något inte skickas med posten är att sannolikheten ökar för att svaren verkligen returneras. Problemet bestod i att det skulle krävas en stor mängd frivilliga intervjuobjekt. Jag bestämde mig istället för att genomföra intervjuer, vilket passar bra med en explorativ undersökning. Jag har tidigare erfarenhet av djupintervjuer och insåg att det skulle vara den bästa lösningen. Däremot har jag ingen praktisk erfarenhet av enkäter och det bästa resultatet skulle nog bli genom intervjuer. Det brukar dock vara svårt att få människor att ställa upp på besöksintervjuer eftersom det tar en del tid i anspråk. Eftersom jag var intresserad att ta kontakt med både revisorer och analytiker var urvalet av banker och revisionsbolag stort. Istället för besöksintervjuer bestämde jag mig också för att telefonintervjuer var den smidigaste lösningen. För min del skulle det vara komplicerat och tidskrävande att eventuellt åka till Stockholm för att genomföra intervjuer. Per telefon går det lätt att komma i kontakt med människor och det begränsade inte mig geografiskt. På detta sätt ökade mina möjligheter att komma i kontakt med personer som var villiga att ställa upp på en intervju. Dessutom ökade chanserna att komma i kontakt med passande intervjuobjekt. Det ledde till att jag intervjuade både personer i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Fördelen med en telefonintervju är att det går snabbt att genomföra samtidigt som det är hög svarsfrekvens och låga kostnader. Det är också möjligt att göra uppföljningar. Negativa aspekter är att intervjun måste bestå av relativt enkla frågor och att det inte går att visa eventuella bilder och diagram. Det kan också vara riskabelt att ställa känsliga frågor.³⁵ Att visa bilder och diagram hade jag inte för avsikt att göra i min undersökning så det spelade ingen roll. Vad beträffar svårigheten att ställa komplicerade frågor behöver frågor inte vara av ett annat innehåll bara för att de är enkelt formulerade. Dessutom kunde jag utan problem bygga på frågor med diverse följdfrågor. På detta sätt kunde negativa aspekter elimineras.

Under ett samtal är det frågan om ett utbyte av kunskaper och erfarenhet, det är inte bara intervjuaren som tar initiativet. En intervju underlättas också om den spelas in.

³⁵ Eriksson, Lars & Wiedersheim- Paul, Finn, 1997, s 87

På så sätt går ingen information förlorad och andra oberoende personer kan ta del av materialet för att se om de gör samma iakttagelser och slutsatser.³⁶ Under mina intervjuer hade jag dessvärre inte möjlighet att spela in materialet. Jag hade först tillgång till en högtalartelefon men eftersom den ställde till lite tekniska problem valde jag att genomföra intervjuerna utan den.

Eftersom jag ville ha svar på specifika frågeställningar men undvika att styra respondenten för mycket använde jag mig av de öppna frågorna i utformningen av intervjumallarna. Jag utformade två intervjumallar med ett begränsat antal frågor efter principen att analytiker och redovisningsexperter är upptagna yrkesgrupper. Med tanke på att det inte går att ställa allt för tekniskt avancerade frågor via telefon formulerade jag dem enkelt. Under en intervju märker man lätt om personen i fråga är kunnig inom området i jämförelse med en enkätundersökning. Jag formulerade därför ytterligare frågor som eventuellt skulle komma till användning beroende på kunskapen hos intervjuobjektet. Vad beträffar analytikerfrågorna handlade de extra frågorna om deras eventuella kunskap om RR 15.

En intervju baseras på ett ömsesidigt utbyte av kunskaper och det blir en dialog snarare än en monolog³⁷. Det är lätt att intervjun efter hand formar sig själv och får en annan inriktning än vad det ursprungligen är tänkt. Desto mer kunskap man som intervjuare har desto mer flexibel blir man och mindre bunden till ett ursprungligt frågeformulär. Jag märkte att min kunskap ökade avsevärt efter ett antal intervjuer och information jag fått ta del av i tidigare intervjuer kom till användning i de följande. Utifrån detta resonemang kan det tyckas att de första intervjuerna blev sämre än de senare. De tog möjligtvis en aning mindre tid i anspråk men eftersom en telefonintervju öppnar upp möjligheter för ytterligare kontakt återkom jag till vissa intervjuobjekt. I mitt fall var nästan samtliga intervjuobjekten positivt inställda och föreslog själva att jag kunde återkomma med fler frågor. Samtliga var också intresserade av att ta del av uppsatsen i färdigt skick.

2.6.2 Intervjuobjekt

Intervjuer genomfördes med både analytiker verksamma på aktiemarknaden och redovisningsexperter vilka är knutna till de största revisionsbyråerna i Sverige. Antalet intervjuobjekt uppgick till åtta personer, lika många analytiker som redovisningsexperter. Urvalsprocessen bestod i att skapa ett stratifierat urval av intervjuobjekt.³⁸ Genom att utgå från vissa enheter och kriterier ur populationen kunde jag sedan välja ett slumpmässigt urval. Ett kriterie var till exempel att jag ville se samma antal redovisningsexperter respektive analytiker i rollen som intervjuobjekt. Ett annat kriterie var att redovisningsexperterna skulle vara knutna till de största revisionsbyråerna i landet. Med de största revisionsbyråerna i landet

³⁶ Eriksson, Lars & Wiedersheim- Paul, Finn, 1997, s 87

³⁷ *Ibid*

³⁸ Andersen, Ib, 1998, s 123

menar jag ÖhrlingsPriceWaterHouseCoopers, Deloitte&Touche, KPMG och Ernst&Young. Genom att välja de största revisionsbyråerna i landet ökar chanserna att det finns någon kunnig person inom just redovisning av FoU, vilket naturligtvis också var ett kriterie för det stratifierade urvalet. Utifrån min kunskap av revisionsfirmor så finns det personer som har specialiserat sig inom olika områden. Min tanke var naturligtvis att komma i kontakt med den person på revisionsfirman som kunde mest om FoU. Urvalet av redovisningsexperterna gick ut på att jag ringde till en revisionsfirma och bad att få prata med en person som var väldigt insatt i redovisningsreglerna för FoU. Jag blev på detta sätt slussad till en revisor och vid ett par tillfällen ansåg den tillfrågade att det fanns en bättre lämpad person. Genom Gunilla Allander fick jag även ett par namn på redovisningsexperter som skulle kunna tillföra något till min undersökning. Dessa personer var liksom Allander knutna till ÖhrlingsPriceWaterHouseCoopers och eftersom jag ville ha en spridning på mina intervjuobjekt valde jag att inte ta kontakt med dem. Jag genomförde intervjuer med fyra redovisningsexperter och samtliga tillhör enligt min bedömning de mest kunniga personer om redovisning av FoU för deras respektive företag. För undersökningen i helhet har det naturligtvis haft en betydelse. Genom att komma i kontakt med dessa personer har undersökningen kunnat fördjupas och olika vinklingar på problemet diskuteras. Hade mitt krav varit att få prata med vilken revisor som helst hade dessa personer förmodligen inte kunnat tillföra lika mycket till min undersökning.

Vid något enstaka tillfälle genomfördes intervjun direkt i anknutning till det första samtalet men de flesta intervjuerna sköts upp till ett senare tillfälle. Urvalet av analytikerna gick också ut på att ta kontakt med diverse banker och mäklarfirmor. Jag ringde runt till de största bankerna till exempel Handelsbanken, SEB, Föreningssparbanken och välkända mäklarfirmor till exempel Carnegie, Fischer Partners, Öhmans. Jag bad vid dessa tillfällen att få prata med en finansanalytiker som analyser FoU-intensiva företag alternativt kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. Ett antal namn på analytiker fick jag även tag på via olika hemsidor för företag med FoU-poster. Min tanke var att analytiker som analyserar FoU-intensiva företag har nog kunskap om redovisning av FoU. Mina kriterier för analytikerna var inte lika många som redovisningsexperterna. Här var jag flexibel att ta kontakt med ett mer slumpmässigt urval av personer³⁹.

Från och till var det svårt att få tag i villiga personer, det svåraste var att komma i kontakt med analytiker. Vad gäller redovisningsexperterna var detta problem inte särskilt stort. Många, då främst analytiker var vana vid att personer från universitet och högskola tog kontakt med dem. Flera sade sig vara upptagna med annat och hade inte tid att avsätta de närmaste veckorna för en intervju. En del ursäktade sig också med att de redan hade ställt upp på intervjuer för andra uppsatsgrupper. Ett av mina intervjuobjekt drog paralleller till sin egen uppsatstid och visste hur svårt det var att få människor att ställa upp men var själv villig att bli intervjuvad. De personer jag lyckades få access till var positivt inställda till min undersökning. Eftersom det

³⁹ Andersen, Ib, 1998, s 123

var svårt att komma i kontakt med analytiker kan det ha haft en del påverkan på min undersökning. Urvalet representerar nog inte analytiker i allmänhet. Det kan därför antas att intervjuunderlaget från de tillfrågade analytikerna visade på en bättre kunskap i redovisningsfrågor i jämförelse med "medelanalytikern". Men eftersom jag inte hade för avsikt att generalisera spelar detta antagande inte så stor roll och informationen från analytikerna var bra och användbar.

Vad gällde redovisningsexperterna var de som tidigare nämnts insatta i ämnet forskning och utveckling och verkade uppriktigt intresserade av min undersökning. Det har väl sin enkla förklaring i att FoU var ett område de behärskade bra. Flera analytikerna verkade först en aning skeptiska till att det handlade om deras relation till redovisningsfrågor vilket troligen är en av anledningarna till att så många av dem avböjde. Intervjuer genomfördes med lika många analytiker som redovisningsexperter. Det var svårast att komma i kontakt med analytiker, de verkar allmänt vara en upptagen yrkesgrupp. Av åtta intervjuer har tre genomförts med kvinnor och resterande män. Det finns ingen kartläggning om åldersspridningen eller antal år i respektive yrke för intervjuobjekten. En uppskattning är att intervjuobjekten har en god spridning i åldrar men att samtliga har arbetat flera år eftersom de besitter stor kunskap inom området.

I teoridelen har jag använt mig av en avhandling som Gunilla Allander (före detta Eklöv) har skrivit, hon är också en av de personer jag intervjuat. Avhandlingen är publicerad förra året och är gjord med anledning av IAS 38. Eklöv har med för avhandlingen skull intervjuat ett femtiotal revisorer både i Sverige och internationellt. Hon är en person som har tagit del av en mängd information och besitter stora kunskaper inom just FoU och dess redovisning. En medarbetare till henne uttalade hon sig om att det som inte Gunilla Allander vet om RR 15 och IAS 38 är inte värt att veta. För min undersökning spelar Allanders medverkan en stor roll, kanske större än de övriga redovisningsexperterna eftersom hon besitter kunskap som säkert få delar.

2.7 Källkritik

Primära skriftliga källor kan möjligen sägas vara säkrare än sekundära, berättande källor. Varje kombination av källor måste dock bedömas som ett enskilt fall. I min granskning av primär- och sekundärdata valde jag därför att utgå från ett antal kriterier.

2.7.1 Validitet

Med validitet frågar man sig om källan mäter det som är avsett att mätas?⁴⁰ Vid intervjuer sätts trovärdigheten och sanningshalten på prov. Under en telefonintervju

⁴⁰ Eriksson, Wiedersheim- Paul, Finn, 1997, s 38

utesluts också möjligheten att studera personen ifråga och intervjuobjektet kan känna sig säkrare i sin roll. Under mina telefonintervjuer lärde jag mig att vara så tydlig som möjligt i mina frågeställningar. Det hände ett par gånger att jag och mina intervjuobjekt trots allt missuppfattade varandra. Men detta utreddes snabbt. I ett inledningsskede berodde det främst på att jag saknade en del kunskap inom området. En del resonemang gjordes på en hög nivå och för att jag själv skulle hänga med bad jag om ett förtydligande. Ibland behövdes mer ingående förklaringar från min sida för att söka svar på rätt frågor och det kändes viktigt att visa sig förstående för olika synsätt och ifrågasätta till en viss gräns. Genom att agera på detta sätt ville jag få intervjuobjekten att vara så uppriktiga som möjligt vilket jag också tror att de flesta var. För att ta ett exempel är det svårt att ifrågasätta en analytiker när han eller hon i en intervjusituation säger att redovisningen inte spelar så stor roll. Däremot kunde jag ställa en välformulerad följdfråga. Den här typen av uttalande var spontana och kunde tillföra uppsatsen olika vinklingar.

De situationer som utvecklades till de mest givande var då kunskap från tidigare intervjuer kunde användas i nya frågeställningar. Olika kunskap och reflektioner gavs från personerna vilket kunde användas för att ifrågasätta ett nytt intervjuobjekt. Att få en annan vinkling verkade också uppskattas av intervjuobjekten och det blev intressanta diskussioner med en bredare syn på problemet. Sammanfattningsvis fick jag svar på de frågor jag önskade även om en hel del kunde sorteras bort. Svaren visade på en viss kunskapsnivå hos personerna. Utifrån sammanställningen av intervjuerna kunde jag sedan upptäcka intressanta aspekter vilket var mitt mål med intervjuerna. Svaren från intervjuerna blev en bra bakgrund till mitt huvudsyfte med uppsatsen, vilket var att studera om det har uppstått ett förväntningsgap med anledning av den ny rekommendation kring FoU. Det går inte att ställa direkta frågor som kan besvara detta syfte men utifrån olika svar kan vissa antaganden göras om ett eventuellt förväntningsgap och dess effekter. Svaren gav mig tillräcklig information för min explorativa studie och jag kunde faktiskt skönja ett visst förväntningsgap.

2.7.2 Reliabilitet

Med reliabilitet frågar man sig om källan är tillförlitlig.⁴¹ Hög reliabilitet innebär att forskare ska kunna komma fram till samma resultat även då de är helt oberoende av varandra.⁴² Det innebär att om någon annan person än jag intervjuar mina intervjuobjekt ska de under samma förutsättningar få överensstämmande resultat. Detta ställer höga krav på rollen som intervjuare.

⁴¹ Eriksson, Wiedersheim- Paul, Finn, 1997, s 40

⁴² Holme & Solvang, 1991

Jag har tidigare genomfört flertalet intervjuer med anledning av en kandidatuppsats och kände mig relativt trygg i intervjusituationen. Men mitt tillvägagångssätt kan säkert ifrågasättas på en del punkter. Jag hade ingen möjlighet att träffa intervjuobjekten utan samtliga intervjuer genomfördes via telefon och eftersom jag har varit ensam om magisteruppsatsen ställdes jag inför en del svårigheter. Jag spelade inte heller in intervjuerna. Fördelen med att kunna spela in ett intervjuunderlag är att det lättare går att koncentrera sig på samtalet då du slipper föra anteckningar. Detta skulle nästan vara en förutsättning i mitt fall eftersom ingen tredje part fanns som kunde ta del av intervjun och ställa frågor. Den främsta fördelen med en inspelning är annars att hela intervjun kan lyssnas igenom obegränsat antal gånger. Det är lätt att missa relevant fakta under en intervju och genom att gå igenom materialet på nytt riskeras ingen information gå förlorad. På grund av vissa tekniska komplikationer blev fallet dessvärre att jag genomförde intervjuerna utan inspelning. Jag var därför tvungen att spela flera roller samtidigt. Först och främst skulle jag ställa intervjufrågor och föra en diskussion med intervjuobjektet. Dessutom var jag tvungen att löpande skriva anteckningar genom hela intervjun. Jag tyckte att det gick förvånansvärt bra men en del information kan jag naturligtvis ha missat. För att göra intervjusituationer så smidiga som möjligt bad jag intervjuobjektet ifråga att tala lugnt och tydligt. Ibland tog vi även en liten paus så att jag hann skriva ner relevant information. Efter intervjuns avslutande renskrev jag allting medan det låg färskt i minnet. Vid senare tillfällen återkom jag också till ett par av intervjuobjekten. Detta för att få ytterligare information men också för att klargöra ett par saker jag trodde mig missuppfattat.

På en del frågor gavs det snarlika svar från främst analytikerna. På frågan om vilken betydelse redovisningen har som ett analysunderlag svarade de flesta spontant att det har stor betydelse. Efterhand som intervjuerna pågick framgick det dock att redovisningsinformationen inte har en avgörande del i olika analyser, i alla fall inte utan att vara omarbetade. Tre av fyra svarade också att det är viktigt att ha kunskap om nya redovisningsrekommendationer när de i själva verket inte alls var insatta i RR 15. Denna typ av motsägelser kan göra att oppriktigheten hos intervjuobjekten kan ifrågasättas. Det är kanske inget fel på oppriktigheten. Analytiker, liksom andra personer kan vara av en uppfattning utan att reflektera över det. Jag hade lite distans till denna typ av resonemang och försökte se igenom motsägelser. I analysen diskuteras liknande reflektioner igenom för att utreda olika uppfattningar och eventuella motsägelser. Jag har arbetat på att försöka få oppriktiga svar vilket har påverkat de slutsatser jag kommit fram till.

2.7.3 Relevans

För att uppnå hög reliabilitet och hög validitet krävs en enorm uppoffring av tid och pengar.⁴³ Då fokus ligger på att samla in mycket data som i och för sig är både reliabel och valid riskeras annat i uppsatsen komma i kläm. Det är viktigt att fråga

⁴³ Eriksson, Wiedershiem-Paul, Finn, 1997, s 37-38

sig själv vad som är relevant och inte lägga för mycket fokus på övrigt. För att resultatet skulle bli så bra som möjligt försökte jag vara självkritisk och sortera ut fakta som inte var av vikt för uppsatsen. När uppsatsen började ta form var det lättare att se en struktur och då kunna plocka bort viss fakta. Jag valde också att genomföra telefonintervjuer även om besöksintervjuer kan anses vara mer reliabla och valida. Det var relevant för mig att genomföra intervjuer och även om den del frågetecken kan ställas kring dem så gav det mig mycket relevant information. Det kan till exempel ifrågasättas att intervjuerna inte spelades in men det var bättre att överhuvudtaget ha genomfört några intervjuer än inga alls.

I ett inledningsskede beaktade jag och läste diverse litteratur som var närliggande mitt ämnesval. Då jag skrev teoridelen diskuterade jag en hel del litteratur och tidigare forskning som var närliggande men låg lite utanför mitt ämnesområde. Efterhand då arbetet fortskred kunde jag lättare urskilja det som var av vikt och en del sidor plockades bort.

En magisteruppsats är framförallt ett tidsbegränsat arbete och det kan inte jämföras med högre forskning. Forskning som bedrivs på högre nivå tar mycket mer tid i anspråk och involverar i regel mer förarbete och efterarbete. Tillförlitligheten kan därför anses vara högre här. Det var en tröst att veta under arbetets gång att det är svårt att komma på något revolutionerande. Jag utgick från att jag ville göra ett så bra och relevant arbete som möjligt och att välja en problemvinkling som var någorlunda utforskad. Mitt mål var att utifrån mina förutsättningar göra en explorativ studie för att studera ett eventuellt förväntningsgap kring den nya rekommendationen för FoU.

2.7.4 Beroendekritik

Beroendekritik innebär en granskning att man kontrollerar om källorna är beroende av varandra.⁴⁴ Av den litteratur jag läste upptäckte jag att en del källor var mer frekvent återkommande än andra. Detta torde betyda att det fanns ett visst beroende mellan källorna. Förklaringen till detta är att litteraturen inom området är något begränsad. Det finns en mängd forskning inom FoU och dess redovisning men eftersom syftena är olika från fall till fall minskar det oberoendet. På frågan om intervjuobjekten var beroende av varandra är det svårt att veta. Jag intervjuade både analytiker och revisorer som alla representerade olika svenska revisionsbolag respektive banker. Därför är risken inte stor att de är beroende av varandra. Det är däremot troligt att de tar del av samma information i sina yrkesroller och härav besitter liknande kunskaper.

2.7.5 Samtidskrav

⁴⁴ *Alvesson M & Sköldberg K, 1994*

Samtidskrav innebär att källor måste kontrolleras så att de fortfarande är giltiga.⁴⁵ De sekundärdata jag använde mig av hade främst sitt ursprung från 1995- och framåt. Då jag använde mig av litteratur från äldre datum försökte jag granska informationen för att se om den fortfarande var relevant. Till exempel om olika resonemang baserades på gamla regler kring FoU etcetera. Artiklar jag använde mig av var relativt nya men vad gällde viss information var nyhetsvärdet viktigare jämfört med annan information. Eftersom FoU rör sig kring en ny rekommendation var det här extra viktigt att kontrollera nyhetsvärdet. Övrig litteratur kring hur analytiker reagerar på nya rekommendationer och vilken roll redovisningen har för analytiker var inte lika nyhetsberoende enligt min uppfattning. Inte heller litteratur kring förväntningar och revisorer. Mina intervjuer var dels koncentrerade kring hur redovisningsexperter ser på det nya regelverket kring FoU, vilket är en aktuell fråga. Härav hade inte primärdatan några samtidsproblem. Intervjuerna med analytikerna baserades främst på hur de allmänt hanterar nya rekommendationer och vilken roll redovisningsinformation har för dem vilket uppfyllde samtidskravet.

⁴⁵ *Alvesson, M & Sköldberg, K, 1994*

3 Bakgrundskapitel

3.1 Lagar och rekommendationer inom området

3.1.1 Redovisningsrådets rekommendation

I RR 15 behandlas redovisning av immateriella tillgångar vilket innefattar forskning- och utvecklingsverksamhet, utgifter för reklam, utbildning och etablering av verksamheter. Rekommendationens syfte är att visa på vilket sätt immateriella tillgångar ska behandlas innan de kan redovisas i balansräkningen. Ett antal kriterier måste vara uppfyllda för att räknas som en immateriell tillgång. RR 15 baseras på IASB rekommendation IAS 38, Intangible Assets och är en ungefärlig översättning från denna med ett antal undantag. Som bakgrund vid utformningen av RR 15 ligger IASB's synsätt om att immateriella tillgångar skall skrivas av på ett systematiskt sätt över nyttjandeperioden. Avgörande för nyttjandeperiodens längd (som högst får vara 20 år) är företagets egen uppskattning av den period som förväntas ge ekonomiska fördelar från den immateriella tillgången.⁴⁶

Alla börsnoterade företag måste följa RR 15, de onoterade bolagen kan fortsättningsvis välja mellan att antingen följa RR 15 eller BFN R 1. Den avgörande skillnaden dem emellan är att RR 15 säger att utgifter för utveckling *skall* tas upp som en tillgång när nämnda kriterier är uppfyllda medan utgifterna i BFN R1 *får* tas upp som en tillgång.⁴⁷

Innan det kan avgöras om en immateriell tillgång uppfyller kriterierna för att kunna redovisas som en tillgång i balansräkningen ska företaget dela in tillgången i en forskningsfas och en utvecklingsfas. Inga utgifter som uppkommer i forskningsstadiet uppfyller kriterierna för att redovisas som en tillgång. Dessa utgifter skall istället kostnadsföras direkt när de uppkommer. Då ett företag inte klart kan särskilja de olika utgifterna åt anses de tillhöra forskningsfasen och får härledes redovisas som sådana. Bakgrunden till den direkta kostnadsföringen är att ett projekt under forskningsstadiet befinner sig en tidig fas. I detta stadiet är det alldeles för svårt att avgöra om ett projekt verkligen kommer leda till framtida ekonomiska fördelar och det vore därför orätt att redovisa det som en tillgång.⁴⁸

Exempel på forskningsverksamhet är⁴⁹:
verksamhet som syftar till att få fram ny kunskap

⁴⁶ FARS:s samlingsvolym, 2001, s 756

⁴⁷ Ibid

⁴⁸ FARS:s samlingsvolym, 2001, s 744 f

⁴⁹ Ibid

sökande efter, utvärdering av och slutligt urval av tillämpningar av forskningsresultat eller annan kunskap sökande efter alternativa material, utrustningar, produkter, processer, system eller tjänster samt formulering, utformning, utvärdering och slutligt urval av möjliga alternativ till nya eller förbättrade material, konstruktioner, produkter, processer, system eller tjänster.

Exempel på utvecklingsverksamhet är⁵⁰: utformning, konstruktion samt provning av prototyper, formgivning av verktyg, jigger, gjutformar och stansar i samband med införande av ny teknik, formgivning, konstruktion och skötsel av en pilotanläggning av sådan storlek som inte lämpar sig för kommersiell produktion samt utformning, konstruktion och provning av ett valt alternativ för nya eller förbättrade material, anordningar, produkter, processer, system eller tjänster.

I ett projekts utvecklingsfas är det lättare att uppskatta hur ett projekt kommer lyckas då det är färdigställt. I jämförelse med forskningsfasen har ett projekt kommit en avsevärd längre bit och i vissa fall kan det vara möjligt att uppskatta tillgångens framtida ekonomiska fördelar. Företaget måste visa att ett antal förhållanden föreligger för att kunna redovisa utgifter i utvecklingsfasen som en tillgång. En sammanfattning av kriterierna är att det måste vara tekniskt möjligt och finnas förutsättningar för att använda eller sälja den immateriella tillgången. Vidare måste det finnas en marknad för det som produceras såvida det inte bara ska användas internt. De framtida ekonomiska fördelarna för den immateriella tillgången ska sannolikt ökas och utgifterna för den immateriella tillgången ska kunna beräknas på ett tillförlitligt sätt. Tekniska, finansiella och dylika resurser måste finnas för att kunna fullfölja utvecklingen.⁵¹

Definitionerna i RR 15 är en direkt översättning av IASCs definitioner av forskning och utveckling.⁵²

Forskning är planerat och systematiskt sökande som kan ge ny vetenskaplig eller teknisk kunskap och insikt.

Utveckling är att tillämpa forskningsresultat eller annan kunskap för att åstadkomma nya eller väsentligt förbättrade material, konstruktioner, produkter, processer, system eller tjänster kommersiell produktion eller användning påbörjas.

3.1.2 Bokföringsnämnden

BFN R1 ska endast tillämpas av näringsdrivande, onoterade företag som inte har valt att tillämpa RR15, Redovisningsrådets rekommendationer för redovisning av

⁵⁰ FAR:s samlingsvolym, 2001, s 745

⁵¹ FAR:s samlingsvolym, 2001, s 744 f

⁵² FAR:s samlingsvolym, 2001, s 739

immateriella tillgångar.⁵³ Huvudregeln är att utgifter för FoU-arbeten ska kostnadsföras direkt. Bakgrunden är svårigheten att fastställa om ett FoU arbete kommer generera framtida intäkter eller besparingar. Avgörande om en aktivering får göras är om det anses vara av väsentligt värde för företaget i framtiden.

I BFN R1 görs en uppdelning mellan grundforskning, tillämpad forskning och utvecklingsarbete. Rekommendationen har skapats för att harmonisera med de internationella lagar som gäller för forskning och utveckling. I dagens läge finns ingen enhetlig praxis för hur redovisningen av FoU ska göras för svenska företag vilket minskar jämförbarheten mellan dem. Olika definitioner är⁵⁴:

Grundforskning är ”att systematiskt och metodiskt söka efter ny kunskap och nya idéer utan någon bestämd tillämpning i sikte”.

Tillämpad forskning är ”att systematiskt och metodiskt söka efter ny kunskap och nya idéer med en bestämd tillämpning i sikte”.

Utvecklingsarbete är ”att systematiskt och metodiskt utnyttja forskningsresultat och vetenskaplig kunskap och nya idéer för att åstadkomma nya produkter, nya processer, nya system eller väsentliga förbättringar av redan existerande sådana”.

De FoU-kostnader som anses vara av betydelse för en bedömning av ett företags resultat och ställning på lång sikt ska anges i årsredovisningen. Den redovisningsmetod som används ska tillämpas konsekvent. Den åsyftar både hur FoU-utgifterna periodiseras samt vad som hänförs till FoU-arbetet. Upplysning ska lämnas när företaget förändrar sin redovisningsmetod. I ett FoU-arbete ingår inte kostnader för att löpande underhålla existerande produkter, processer och system. Mindre modifieringar av tillverkade produkter och löpande anpassningar av produktionsprocesser eller tillämpade system ingår inte heller.

FoU-arbetet är en del av de insatser som krävs för att behålla ett företags konkurrenskraft på marknaden. Följande villkor måste vara uppfyllda för att ett FoU-arbete ska kunna aktiveras:⁵⁵

FoU-arbetet och de utgifter som lagts ned på detta skall vara klart avgränsade. FoU-arbetet ska ha en bestämd tillämpning i sikte. Den produkt eller den process som FoU-arbetet förväntas leda fram till skall vara avsedd för försäljning eller för direkt användning i den egna verksamheten. Det skall vara sannolikt att en på förhand kalkylerad intäkt eller kostnadsbesparing kommer att uppstå till följd av att den tänkta produkten eller processen marknadsförs. Skall den användas internt skall dess användbarhet för verksamheten kunna visas. Det skall finnas resurser dels för

⁵³ FAR:s samlingsvolym, 2001, s 443 f

⁵⁴ FAR:s samlingsvolym, 2001, s 444

⁵⁵ Ibid

att FoU-arbetet skall kunna slutföras, dels för att den tänkta produkten eller processen skall kunna marknadsföras, om den är avsedd för försäljning.

Aktivering får endast ske för arbete som utförts och härav får aktivering inte ske av utgifter som kostnadsförts tidigare år. De utgifter som aktiverats får inte överstiga vad de merintäkter eller kostnadsbesparingar ger upphov till och de utgifter som uppkommer under forskningsstadiet får inte aktiveras.

3.1.3 FASB- den amerikanska varianten

FASB skiljer också på forskning och utveckling och har tagit fram följande definitioner för att kunna särskilja kostnaderna från andra typer av kostnader:⁵⁶

Forskning är en planerad eller kritisk undersökning som syftar till upptäckten av ny kunskap med önskan att sådan kunskap kommer vara användbar i framtagandet av en ny produkt, tjänst, process, teknik eller medföra en avsevärd förbättring till existerande produkt eller process.

Utveckling är översättning av forskningsresultat eller annan kunskap till en plan eller design av en ny produkt, process eller till en avsevärd förbättring av en existerande produkt eller process som är tänkta till försäljning eller användning. Det inkluderar ram formuleringen, design och testning av produktalternativ, konstruktion av prototyper verksamhet för testutrustning. Det inkluderar inte rutiner eller periodiska ändringar av existerande produkter, produktlinjer, fabriksprocesser, eller annan pågående operation, även om dessa aktiviteter representerar förbättringar och inte inkluderar marknadsutveckling eller marknadstestande aktiviteter.

Eftersom det finns en risk att företag inte kan särskilja kostnader åt så har FASB listat exempel på aktiviteter som både inkluderas och inte inkluderas i kategorin av forskning och utvecklingskostnader. Exempel på FoU aktiviteter är design, konstruktion, och testning av förproducerade prototyper och modeller. Exempel på en aktivitet som inte betraktas som en FoU är rutin eller pågående ansträngningar till förfining eller förbättring av kvaliteter hos en redan existerande produkt.

⁵⁶ FASB, *Statement of financial accounting standards*

4 Studiens referensram

4.1 Förväntningar och förväntningsgap

Förväntningsgap och förväntningar kring en produkt förknippas med marknadsföringsterminologi och termen förväntningsgap är ursprungligen en marknadsföringsterm. Det som gör en köpare nöjd eller missnöjd med en produkt beror på hur väl en individs förväntningar stämmer med verkligheten. Köpare till en produkt eller tjänst baserar sina förväntningar på samtal med försäljare, vänner, tidigare erfarenheter och övriga informationskällor. Ju större gapet är mellan förväntningar och nyttan från produkten desto större är konsumentens missnöje.⁵⁷

Ett förväntningsgap uppstår också när revisorer och intressenter har olika uppfattningar om innebörden av den information som redovisningen förmedlar. Det innebär helt enkelt att ett gap uppstår mellan vad olika grupper förväntar sig. Ofta har det betydelsen av att intressenter förväntar sig en viss skyldighet och ansvar från revisorn beroende på en felaktig uppfattning av yrket.⁵⁸ Människor har olika yrken och skilda preferenser vilket leder till olika uppfattningar och åsikter om saker och ting. Den första definitionen av förväntningsgap i anknytning till revision gjordes av Liggio och löd: "ett förväntningsgap är skillnaden i prestationsnivå mellan oberoende revisorer och användare av affärsredovisningens rapporter."⁵⁹

4.2 Redovisningens roll och syfte

Redovisningsinformation är ett viktigt kontrollverktyg främst för att det är av kvantitativ och integrerande art.⁶⁰ Redovisningsinformationen kan sägas ha många roller och användas i olika syften. En av dessa roller kan vara av symbolisk art, vilket innebär att redovisningen signalerar till andra i och utanför organisationen att rationella beslut tas. En annan roll kan vara politisk för att uppnå makt eller ett övertag i förhandlingar. Ytterligare en roll kan ses som disciplinär. Redovisningen blir här ett verktyg för att utöva makt mot underordnad där redovisningen symboliserar sanningen.⁶¹

Fastän redovisningsinformationen på långa vägar inte reflekterar hela företagets aktiviteter ger den ändå en viktig inblick och reflektioner över ett företag. Redovisningsinformation uttrycks i monetära termer och kan användas i hela organisationens enheter som en sammanställning eller jämförelseverktyg. Risken är

⁵⁷ Kotler, Armstrong, Saunders, Wong, 2001, s 550

⁵⁸ Koh, Hian Chye & Woo, E-Sah, 1998

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ Emmanuel, Otley & Merchant, 1995, s 34 f.

⁶¹ Northcott, D, 1998

att redovisningsinformationen används som den enda indikatorn på hur det går för företaget men det är farligt att bortse från andra aspekter. Redovisningsinformation används främst på de högsta nivåerna i en företagshierarki och utgör basen för beslutsfattande och kontroll. Dess betydelse för chefer och seniorer gör att övriga anställda riskerar att överskatta dess betydelse. Bra redovisningsinformation är nödvändigt men inte tillräckligt för en effektiv organisationskontroll. Det innebär att utebliven information om redovisningen eller ännu värre felaktig och missledande sådan skapar en nackdel för ett företag. Bra redovisningsinformation och redovisningsmetoder är härav mycket viktig och nödvändig.⁶²

4.3 Redovisningens roll för en analytiker

Det viktigaste för en analytiker är att göra jämförelser över tiden och mellan företagen i vilken analytiker har en fundamental roll. En studie har genomförts vid Lunds Universitet för att undersöka analytikers arbetsätt och vilka informationskällor de främst nyttjar i sin aktievärdering. Det visade sig att resultat- och balansräkningar i kombination med delårsrapporter och information från företagsledningen är de främsta informationskällorna. Övriga informationskällor såsom revisionsberättelsen och andra analytikers bedömningar anses inte lika värdefulla. Analytiker arbetar på ett till synes samstämmigt sätt när de tar del av informationskällor och värderingsfaktorer.⁶³ I en artikel i *European Accounting Review* återges olika forskare.⁶⁴ Att studera sambandet mellan redovisningsinformation och kapitalmarknader har om man tror på forskarna Dumontier & Raffournier utvecklats till ett av de mest studerade fenomen. Forskningen har främst gått ut på att se om redovisningsinformationen skapar något relevant underlag för finansiella analyser. Flera studier har också visat att aktiemarknaden ibland reagerar häftigt när årsredovisningar tillkännages.⁶⁵ Andra resultat är att analytiker fäster stor vikt vid tillkännagivande av vinster men att deras användning av redovisningsinformationen för övrigt kan diskuteras. Det framkommer också att analytiker verkar ha en sämre förståelse för hur olika redovisningssiffror tas fram för att istället lägga fokus på intjäningsförmågan. En forskare har kommit fram till att årsrapporter och övrig redovisningsinformation såsom kassaflödesanalyser inte är lika viktiga för analytiker som kontakten med företagsledningen.⁶⁶ En annan forskare säger däremot att kassaflödesanalyser är den primära informationskällan.⁶⁷ En studie visar att årsrapporten anses vara en primär

⁶² Emmanuel, Otley & Merchant, 1995, s 34 f

⁶³ Olbert, Lars, 1992

⁶⁴ Dumontier P & Raffournier, 2002, s 119 f

⁶⁵ Ibid

⁶⁶ Barker R, 1998, s 3-20

⁶⁷ Arnold J & Moizer P, 1984, s 195

källa men att analytiker misslyckas att på ett bra sätt analysera redovisningsinformationen.⁶⁸

Anders H Adrem har skrivit en avhandling vid Lunds Universitet.⁶⁹ En av de fyra studie han har gjort undersöker sambandet mellan företagens redovisningsstrategier och antalet analytiker som bedömer företagen. Effekten av en mer omfattande redovisning på efterfrågan av analytikertjänster beror främst på vilken roll analytiker främst har på aktiemarknaden. Det är billigare att erhålla information direkt från företag jämfört med att erhålla den från andra källor. Om en analytiker främst har rollen som en informationsförmedlare betyder det att han erhåller och behandlar informationen från företagen för att översätta den till investerare. På detta sätt konkurrerar analytikern inte med företaget eftersom de förmedlar samma bild. En bättre och mer informationsrik årsredovisning borde därför locka till sig fler analytiker. Om en analytiker istället har rollen som informationsgivare konkurrerar han med företagen om att ge ut information till investeraren. En mer innehållsrik årsredovisning blir här ett substitut till analytikertjänsten.⁷⁰

Resultaten i avhandlingen visade på ett positivt samband mellan antalet analytiker som följer ett företag och dess grad av redovisningsinformation. Detta betyder att informativa årsredovisningar relativt lätt lockar till sig fler analytiker. Detta kan bero på att just dessa företag är mer intressanta att studera men också på att kostnader för informationssökande på detta sätt blir lägre. Analytikernas främsta roll tycks vara att bearbeta informationen som företaget givit för att komplettera företagets egna information till investerare. Härav bör analytiker inte i första hand betraktas som informationsgivare då de främst bearbetar och för redan befintlig information vidare.

Denna undersökning tillsammans med liknande internationella undersökningar indikerar att företag som skapar relationer till investerare och har informativa årsredovisningar får vissa fördelar genom detta. De lockar till sig fler analytiker som vill analysera företaget och företagen blir mer synliga.

Att årsredovisningen betraktas som relevant talar emot tesen om en informationseffektiv marknad där all tillgänglig information visar sig i aktiepriset. Olbert tror däremot inte att balans- och resultaträkningen tillmätts ett större intresse när det kommer till ett djupare analysplan. Det är istället sannolikt att det är den validerande rollen resultat- och balansräkningen ger som är av störst vikt. Då en analytiker får ta del av resultat- och balansräkningen har siffrorna redan varit kända för bokslutskommunikén ett tag och är därför inaktuella.⁷¹

⁶⁸ *Dumontier P & Raffournier, 2002, s 119 f*

⁶⁹ *Adrem, Anders H, 1999, s 111 f*

⁷⁰ *Ibid*

⁷¹ *Olbert, Lars, 1992*

Tillvägagångssättet vid en analys börjar med att samla in relevant information från de olika källorna. Steg två innebär en nyckeltalsbearbetningen där prognoser för vinst/aktie, försäljning, p/e tal och substansvärde görs. Detta innebär att redovisningsinformationen egentligen inte är relevant förrän den har bearbetats i olika nyckeltalsberäkningar, vilket överensstämmer med Olberts resonemang. I kassaflödesanalysen arbetas siffrorna om från BR och RR. Ett kassaflöde skapas och sådant som inte direkt framkommer i balans- och resultat räkning tydliggörs när ett kassaflöde skapas. I kassaflödessanalysen ges med andra ord utrymme för ytterligare information som inte direkt framkommer i resultaträkningen. Flera poster såsom goodwill påverkar inte företagets kassaflöde. En tanke är att det kan vara lättare för analytiker att acceptera olika redovisningsmetoder av vissa poster när de ändå inte påverkar kassaflödet.⁷²

En del menar att det är viktigt att vara kritiskt mot diverse analyser eftersom de har olika syften. De opartiska analytikerna strävar efter att förmedla företagets rätta värden och kan därför förmedla en verklighetsanknuten bild. En annan grupp av analytiker kan däremot ifrågasättas. Flertalet analytiker arbetar för mäklarfirmor och har som målsättning att sälja maximalt med aktier. En del av köprekommendationerna kan därför misstänkas påverkas av egna intressen.⁷³

4.4 Redovisning av FoU

Redovisningen av FoU är som nämnts i problematiseringen ett komplicerat ämne. Indelningen mellan forskning och utveckling är en av dessa svårigheter. Utifrån tillgångsdefinitionen har IASB kunnat göra en indelning av forskning respektive utveckling. Den definitionen lyder att en tillgång är ”a resource controlled by an enterprise as a result of past events from which future economic benefits are expected to flow to the enterprise”⁷⁴ Forskning innefattar stora utgifter och dess karaktär gör det osäkert att bedöma huruvida den ekonomiska avkastningen kommer att realiseras. Utgifter för utveckling uppfyller kraven på en tillgång bättre eftersom projektet avancerat till en högre nivå jämfört med forskningsfasen. Företaget kan därför lättare se åt vilket håll projektet lutar åt och härav skönja eventuell framtida ekonomisk avkastning.⁷⁵

Det är svårt att bedöma den framtida nyttan för FoU och en senare kostnadsföring gör att försiktighetsprincipen kommer i konflikt med matchningsprincipen.⁷⁶ Matchningsprincipen ligger till grund för resultatmätning och går ut på att koppla samman resursförbrukningen med de intäkter som genereras. Matchningsprincipen kan vara svår att göra i praktiken eftersom en subjektiv uppskattning kan ligga till

⁷² Olbert, Lars, 1992

⁷³ Aronsson, Cecilia, 2002

⁷⁴ Schroeder, Richard G & Clark, Myrtle W, 1998

⁷⁵ FAR:s samlingsvolym, s 735 f

⁷⁶ Schroeder & Clark, 1998

grund för bedömningen. Det idealiska sättet att matcha intäkter med kostnader är att koppla ihop orsak och verkan. På detta sätt kan utgifter som leder till en viss intäkt redovisas i samma period som intäkten. Ofta är detta förfarande i praktiken svårt att genomföra eftersom det är svårt att se vilka specifika kostnader som leder till en viss tillgång. Schroeder och Clarks beskrivning av matchningen innefattar två olika förfaranden i slutet av varje redovisningsperiod. Först och främst måste redovisaren fastställa vilka utgifter resursförbrukningen representerar, som krävs för att åstadkomma intäkterna under den gångna perioden. Det ska även fastställas vilka de övriga utgifterna är som har en inkomstförväntning i framtiden. Här ska en aktivering ske vilket innebär att företeelsen registreras som en tillgång i balansräkningen. I annat fall representerar "utgiften" en förlust vilken ska registreras som en kostnad. Då det alltså inte går att koppla ihop kostnaden med en intäkt finns det två tillvägagångssätt. Antingen att aktivera utgiften eller att kostnadsföra den direkt.

Gunilla Eklöv har gjort en avhandling om IAS 38.⁷⁷ Som underlag för studien genomförde hon ett trettiotal intervjuer med svenska och internationella revisorsbolag. Utifrån Eklövs efterfrågningar hos revisorsbolag verkar de mest bekymrade av värdeuppskattningen för en immateriell tillgång. Värderingen av immateriella tillgångar börjar med att bestämma ramverket för varje tillgång för att sedan värdera det ekonomiska värdet av tillgången. Uppskattningen av värdet för tillgången är en sammanvägning av det framtida kassaflödet, tillväxtpotentialen, hållbarheten och en riskutvärdering av kassaflödena. Tillgångens förmåga att generera framtida vinster beror på försäljningspriser, kostnader och skalfördelar. Det som är mest bekymmersamt är att de upptagna utgifterna omöjligt kan visa den verkliga kostnaden i något fall, speciellt inte när det handlar om FoU-utgifter. En del specialister har till och med varit helt emot att FoU ska ingå i den nya rekommendationen. Andra anser att det är bra med tanke på att utgifter i forskningsstadiet ändå inte kommer att aktiveras. Problemet uppkommer först i utvecklingsstadiet. Aktiveringen av dessa utgifter kan ifrågasättas eftersom den riktiga summan aldrig blir den rätta.

Ekonomiska framtida vinster kan omöjligt mätas i ett tidigt stadie av FoU. Deloitte&Touche tycker att det är sunt att aktivera en FoU tillgång i utvecklingsstadiet. Detta under förutsättning att det är tekniskt möjligt och att framtida försäljningsvinster kan påvisas av objektiva bedömare. KPMG är däremot skeptiska till att tillräcklig pålitlig information existerar för att rättfärdiga en aktivering av FoU. Specialiserade rådgivare skulle behövas för att skapa enhetlighet genom att i stor utsträckning behöva ge råd och information.

Många tillfrågade anser att ett impairmenttest årligen bör genomföras tills dess att tillgången kommit i bruk. Andra anser att det räcker med att kriterierna har uppfyllts

⁷⁷ Eklöv, Gunilla, 2001, s 123 f

en enda gång. Det är svårt att bestämma verkligt värde då en aktiv marknad inte är närvarande. Trots detta anser Coopers&Lybrand att fokus bör ligga på att mäta de framtida ekonomiska vinsterna istället för att fokusera på tillgångskriterierna.

Ibland blir erkännandet av en ny idé eller produkt mer koncentrerat på att hitta rätt klassificering. Eklöv frågade en redovisningsansvarig om vad som gäller när en patentansökan inte går igenom. Eklöv ställde sig frågande till vad som händer med dess existens och om den verkliga kan räknas som en immateriell tillgång:

”Någon kommer upp med en idé som inte är i närheten av ett patent men där en produkt ändå skapas. Då är det laglig rätt att inkludera kostnaden i FoU-delen. Produkten blir en del av klassificeringen men det är svårt att hitta en ägare till den eftersom skyddet endast består i att vara en del av företaget. Här gäller det att snabbt ta sig an produkten och skapa sig en marknad innan andra börjar kopiera den. Det enda sättet att erkänna ett värde är att tro på en produkt”.

Eftersom ingen patent finns på produkten i fallet kan det klassificeras som FoU. Den intervjuade hade enligt Eklöv synsättet att det bara finns ett sätt att identifiera en immateriell tillgång på, vilket är genom framtida ekonomiska vinster. Fördelen med ett patent är att det skyddar framtida ekonomiska vinster fram tills dess att företaget har ett tillräckligt starkt varumärke etablerat. Detta för att stå emot konkurrensen från de som försöker kopiera produkten. Däremot finns det ingen kontroll över framtida vinster för immateriella tillgångar annat än att vara först på marknaden med att försvara marknadsandelen.

Då kostnader kan härledas till ett utvecklingsstadium återstår en bedömning av framtiden för produkten vilket innefattar stora risker. Revisorn och företagsrepresentanter kan ha helt olika uppfattningar om de framtida potentiella intäkterna. Frågan är om det blir några intäkter eller inte och när kan de i så fall beräknas strömma till företaget. Då marknader snabbt förändras innefattar det ett högt risktagande och problemet med FoU är att det inte finns något bevis för framtida köp. Skulle det existera en köpmarknad innebär det något konkret att ta på, vilket det dessvärre inte gör. Värderingar blir utelämnade till subjektiva bedömare och det talar för välkommandet av en rad experter inom området.

Det finns inget bevis på att analytiker varken uppmuntrar eller efterfrågar mer aktivering av FoU poster. I följande svar fångas en vanlig och allmän uppfattning av brittiska analytikers åsikt om redovisningen av FoU upp⁷⁸:

” Jag tycker att FoU borde kostnadsföras när det uppkommer, en policy som delas av nästan alla större företag. Helt enkelt beroende på att osäkerheten är stor huruvida utveckling kommer leda till en marknadsanpassad produkt med intäkter i slutändan. Vad grundläggandeforskning beträffar är osäkerheten ännu större. Metoden av att skriva av direkt ligger i linje med principen om konservatism och tillåter ingen värdebedömning av den framtida potentialen för produkten i en portfölj av toppchefer med ett egenintresse”

⁷⁸ Goodacre & McGrath, s 155 f

Ett fåtal är av en annan synpunkt:

”Jag tror att investerare och analytiker föredrar att se ordentlig redovisning av forskning och utveckling speciellt om det gäller FoU satsning i allmänhet och dess framtida utveckling är oklar. Hursomhelst om FoU satsning uppstår i samband med en specifik produkt eller ett specifikt projekt och det finns goda förutsättningar för en framtida försäljning, och detta förklaras närmare (hellre än att konstatera att FoU satsningen var X) så tror jag inte att en aktivering skulle betraktas som negativ när en analys görs av ett företag”.

4.5 Sambandet mellan redovisning, prissättning, FoU och kapitalmarknader

Alla företag är unika och det är svårt att göra bedömningar av den framtida utvecklingen och lönsamheten. På samma gång som redovisningsmetoder kritiserats får också analytikers värderingsmetoder kritik. De gamla värderingsmetoderna anses inte tillräckliga för att möta företagen i den nya ekonomin vilket också har samband med att de traditionella redovisningsmått inte längre möter upp ett företags marknadsvärde. Svårigheten att bestämma en kapitalkostnad är stor, särskilt för de företag som befinner sig i en tidig fas av utvecklingen. En företagsvärdering är i grunden en subjektiv bedömning och med hjälp av diverse metoder försöker analytiker skapa ett objektiva marknadsvärde. De främsta värderingsmetoderna som används är kassaflödesvärdering och relativ värdering. En kassaflödesvärdering går ut på resonemanget att företaget kommer existera i all oändlighet. Ett nuvärde skapas av företagets kassaflöde från ett evighetsperspektiv. Relativvärdering innebär att företag som påminner om varandra kan jämföras och bör ha ett överensstämmande marknadsvärde.⁷⁹

Då information från ett företag jämförs med liknande information från andra företag ökar värdet och nyttan. Värdet av informationen ökas också när den kan jämföras över tiden i ett och samma företag. Hela tiden måste en avvägning av kostnaderna för nyttan göras. Det finns krav på att informationen måste vara både relevant och tillförlitlig men inte till vilket pris som helst. Information är jämförbar när liknande transaktioner och poster redovisas på samma sätt. En annan sorts jämförbarhet blir det när man granskar olika poster som har redovisats med olika metoder.⁸⁰ Genom åren har olika jämförbara mått fått ligga till grund för bedömningen. För ett tiotal år sedan började vinstmått överges för ett fokus mer koncentrerat på bruttoreultat och rörelseresultat. Dessa nyckeltal påverkas inte lika mycket av redovisningseffekter och anses därför som mer kassaflödesnära.⁸¹

⁷⁹ Olbert, Lars, 1992

⁸⁰ Shroeder & Clark, 1998, s 22,194,198

⁸¹ Ekström, Staffan, 2000

En effektiv marknad är en marknad där all tillgänglig information avspeglas i aktiepriset. Då information direkt avspeglas i priset hjälper det inte att en viss investerare snabbt får ta del av informationen, han kan inte göra några vinstklipp. I verkligheten avspeglas viss information snabbare i aktiepriset jämfört med annan information. Många är dock skeptiska till en marknadseffektivitet eftersom aktiepriset hela tiden fluktuerar men det är just detta faktum som visar att informationen avspeglas i priset. Skulle det inte finnas några fluktuationer tyder det istället på en icke-effektiv marknad.⁸² En halvstarkt effektiv marknad innefattar all tillgänglig information. Detta inkluderar all historisk information samt publicerad redovisningsinformation. En starkt effektiv marknad går steget längre. I en sådan marknad reflekteras allt som påverkar värdet på aktien. Det räcker med att en person besitter kunskap om företaget för att det ska avspeglas i priset.⁸³ De svagaste formen av effektivitet reflekterar endast den historiska informationen, vilket är den lättaste typen av information att erhålla. Om en aktiemarknad skulle reagera på ett svagt effektivt sätt innebär det en möjlighet att göra aktieklipp genom att endast ta del av den historiska informationen.⁸⁴

Hypotesen om den effektiva marknaden går emot den alternativa synen som är den "mekaniska" hypotesen.⁸⁵ Genom att testa mekaniska tendenser testas förmågan att se igenom olika redovisningsmetoder. Det finns en risk att aktiemarknaden systematiskt förvillas av redovisningsmetoder och förändringar i denna. Den "mekaniska" hypotesen är bekymrad över relationen mellan redovisningsförändringar och marknadspriser. Alla individer besitter inte samma mängd information. Vanliga investerare kan ha svårt att ta in ny information och reflekterar inte över redovisningsförändringar på samma sätt. En hel del investerare kan dock hantera problematiken eftersom marknaden annars skulle vara ineffektiv. Då analytiker och investerare inte skulle kunna se igenom olika redovisningsförfaranden borde företagen automatiskt välja de metoder som gav dem fördelar eller bättre bedömningar. Men så enkelt är det inte. Det är inte helt oproblematiskt att byta redovisningssätt, först och främst eftersom försiktighet har influerat branschen ett tag. För det andra så har företagen ofta byggt upp en god relation till investerare och verkar reagera till deras preferenser.

Olika redovisningsmetoder ska alltså inte påverka aktiepriset om två förhållanden råder.⁸⁶ Först och främst måste tillräcklig information finnas i årsredovisningen så att finansanalytiker kan konstruera intjäningsförmåga med de olika metoderna. Detta verkar gälla för de flesta redovisningsmetoder men det behöver inte gälla för samtliga. Marknaden måste också vara effektiv av halvstarkt art. Den måste med

⁸² Ross, Westerfield & Jaffe, 1996, s 353

⁸³ Ross, Westerfield & Jaffe, 1996, s 341

⁸⁴ Ross, Westerfield & Jaffe, 1996, s 338

⁸⁵ Goodacre & McGrath, 1997, s 160

⁸⁶ Ross, Westerfield & Jaffe, 1996, s 353

andra ord reflektera över all redovisningsinformation då priset sätts. Med anledning av olika förändringar av redovisningsmetoder genom åren har diverse undersökningar genomförts för att undersöka en påverkan på aktiepriset. De har visat på olika resultat och de flesta gånger har inte aktiepriset påverkats. Men det finns undantag. Bland annat ledde en redovisningsförändring från användning av FIFO metoden till LIFO metoden till en ökning av aktiepriset för de gällande företagen. I detta fall kunde dock mycket förklaras med att de olika metoderna kunde tillämpa olika skattesatser.⁸⁷

Alan Goodacre och Jim MCGarrth från University of Stirling respektive Glasgow Caledonian University ligger bakom en annan studie.⁸⁸ Undersökningen gick ut på att kartlägga om analytiker utsätts för mekaniska tendenser då de bedömer företag med FoU poster. Genom att använda frågeformulär ombads de tillfrågade investerarna att svara på en skriftlig enkät. Den gick ut på att bedöma framtida vinster och göra en marknadsvärdering av ett par elektronikföretag.

Genom att testa den mekaniska hypotesen gjordes en jämförelse mellan analytikers bedömning av marknadsvärdet för två olika företagen, det ena som kostnadsförde direkt och ett annat som aktiverade FoU. För att undersöka om analytiker var mekaniska i sina finansiella uttalanden testades värdering av företag som borde bli värderade på samma sätt. Om ett företag med rapporterade högre kostnader skulle bli lägre värderat jämfört med det företaget som hade högre tillgångar skulle analytikern vara "mekanisk". Lyckades analytikern istället uppfatta skillnaden som enbart kosmetisk skulle värderingen av företagen bli densamma.

Undersökningen visade att analytiker i genomsnitt inte reagerade på ett mekaniskt sätt. Median analytikern bedömde marknadsvärdet för företaget med direkt kostnadsföring med 171.3, respektive 170.7 för företaget som aktiverade. Detta kan betraktas som närmast likvärdigt, skillnaden är varken ekonomiskt signifikant eller statistiskt signifikant. Dock måste det tas i beaktande att undersökningens tillvägagångssätt kan ifrågasättas på en del punkter. Undersökningen genomfördes på ett sätt som skiljde sig från verkligheten genom sin något laboratoriska karaktär. Det var också ett mycket stort bortfall av personer som inte svarade på enkäten. Av totalt utskickade 840 E-mall inkom endast svar från 17 % av de tillfrågade, varav endast hälften av dessa var användbara. Vidare så går det inte att göra generaliseringar från en casestudie. Företaget som utgjorde basen för undersökningen kom från den elektroniska sektorn och var relativt litet. Det var fortfarande tämligen vinstgivande men en nedgång för branschen var att vänta. Frågan är om analytikerna skulle svarat likadant för ett företag med fallande resultat. För att kunna göra generella antaganden krävs ett större undersökningsunderlag där företag med varierande storlek och i olika branscher beaktas. Vid olika tidpunkter beroende på konjunkturen har det också varit mer eller mindre viktigt för analytiker att undersöka företags finansiella ställning på ett

⁸⁷ Ross, Westerfield & Jaffe, 1996, s 353

⁸⁸ Goodacre & McGrath, 1997, 155-179

djupare plan. Beroende på val av tidpunkt kan graden av engagemang och kunskap hos analytiker skifta.

5 Empiri

Åtta djupintervjuer har genomförts med både analytiker och redovisningsexperter. De är följande personer:

Redovisningsexperter

Fredrik Walmeus	Deloitte&Touche
Sten Humble	KPMG
Gunilla Allander	ÖhrlingsPriceWaterHouseCoopers
Tia Anell	Ernst&Young

Analytiker

Stefan Wikland	Nordea Securities
Ola Olsson	Fischer Partners
Christian Hall	FöreningsSparbanken Finans
Hanna Carlsson	SEB Finans

5.1 Intervju med redovisningsexperter

5.1.1 Tankar om de nya redovisningsreglerna kring FoU

Det är förvånansvärt få företag som har börjat tillämpa RR 15, enligt Gunilla Allander så är det med all säkerhet långt fler företag som borde ha agerat. Företagen reagerar sent och alldeles för få har börjat följa rekommendationen. Alla företag som tillämpar RR 1:00 måste också tillämpa RR 15. Genom att studera diverse

årsredovisningar går det att få en uppfattning om hur många företag och vilka det handlar om som agerar felaktigt. Själv har hon inte studerat årsredovisningar närmare men tipsar mig om att skapa en uppfattning på detta sätt. Hon är tämligen säker på vilka resultat en dylik undersökning skulle visa. Allander anser att övergångsreglerna är alltför besvärliga och hon tror att det är en av anledningarna till att företag har avvaktat med att tillämpa de nya reglerna. Företagen befinner sig i ett förvirrat stadi. De flesta tycker att uppdelningen mellan forskning respektive utveckling är mycket komplicerad att göra. Företagen tolkar regelverket på sitt sätt och det leder till att samma poster behandlas olika. Det finns också ett visst motstånd i vissa branscher mot den nya rekommendationen. Allander tar bilbranschen som ett exempel. Motståndet mot FoU redovisningen har här varit stort men det intressanta är att de nya reglerna börjar accepteras. Företagen utvecklar också system för hanteringen av FoU vilket öppnar upp för en branschpraxis. Läkemedelsbranschen har kommit långt i avseendet med att utveckla system. Genom väldigt välutvecklade system kan hela forsknings- och utvecklingsfasen kartläggas. Det handlar om vilka personer som har varit delaktiga, vilka arvode och % av tjänsten som har lagts ned på de olika faserna. Genom denna typ av subtila bedömningar kan systemen sedan göras reviderbara.

Tia Anell på Ernst&Young ser inte några speciella problem med de nya redovisningsreglerna. Hon anser att företagen måste ha kontroll och försöka sätta sig in i de nya bestämmelserna, vilket de enligt hennes uppfattning är duktiga på. Samtliga publika företag går under redovisningsrådet och de har inget annat val än att följa reglerna. Mindre onoterade bolag har fortfarande en valmöjlighet. Anell säger att revisorer måste hjälpa till att påtala för de företag som påverkas och hjälpa dem att ta del av bestämmelsen. De företag som har bra system ska dock kunna identifiera de olika faserna själva. Rekommendationen är så pass informativ och utförlig att det går att dra sina egna slutsatser för företagen. Det finns inga revisorer som vill skriva under en årsredovisning som innehåller felaktiga bedömningar upplyser hon.

Sten Humble på KPMG tycker att de nya reglerna i grunden är en klar förbättring. Han tror att situationen blir bättre än tidigare och att det även borde underlätta för de analytiker som bedömer företagen. Fredrik Walmeus på Deloitte&Touche delar samma uppfattning men är lite mer kritisk. Han säger att fördelen med RR 15 är att uppnå en bättre matchning. Walmeus anser att de nya reglerna är bra rent teoretiskt. Nackdelen är att de ger ett stort utrymme för en subjektiv bedömning. Knäckfrågan för det nya regelverket är uppdelningen mellan forskning respektive utveckling. Det svåra är enligt Walmeus att avgöra när forskningen går över i utvecklingsfasen. Det medger ett stort spelrum och gör att olika företag kan hantera och tolka regelverket på skilda sätt. Reglerna är en aning luddiga och jämförbarheten mellan företag inom samma branscher kan försvåras. I ett brett spektra av företag anser Walmeus att det kan bli problematiskt, främst för de onoterade företag som följer BFN's rekommendationer. De onoterade bolagen är visserligen inte så bundna till BFN som noterade bolag är till RR men BFN ska se över sina övergångsregler för att underlätta för småföretagen. Den nya rekommendationen säger tvärtemot vad som

tidigare har gällt vilket är orättvist för de företag som tidigare följt bestämmelserna. Övergångsreglerna ska göras mjukare och inte utesluta all aktivering vilket Walmeus tycker är helt rättvist.

5.1.2 Så här ställer sig experterna till en aktivering av utvecklingskostnader

Humble är allmänt positiv till en aktivering och egentligen borde det ske i större omfattning än vad regelverket tillåter. Samtidigt tycker han inte det är helt problemfritt. Det som låter bra i teorin är oerhört komplicerat i praktiken. Aktivering ger en mer rättvisande bild men det är också viktigt att skilja mellan grundforskning och tillämpad forskning. I ett inledningsskede medför en aktivering naturligtvis en förskönande bild av resultatet men i det längre perspektivet är det bättre med en avskrivning över åren. Rent praktiskt går det att välja olika linjer för företagen men problem kvarstår att det är svårt för dem att separera utgifterna åt. Desto mer Sten Humble funderar över frågan om en aktivering eller inte anser han att det är svårt att ge ett rakt svar. Det är egentligen omöjligt att ta ställning för eller emot en aktivering avslutar han.

Walmeus är positivt inställd till en aktivering men poängterar att det är en svår fråga. Han drar paralleller till ÅRL's allmänna beskrivning av FoU där de förskönar bilden av hur en produkt blir till. De skapar en känsla av att de flesta produkter i forskningsfasen leder till utveckling för att slutligen lanseras på marknaden. När det sedan kommer till verkligheten har företagen en stor nolla i sin balansräkning för FoU vilket visar ett helt motsatt synsätt. Hela problematiken med att skilja de olika faserna åt försvinner på detta sätt av sig själv. Walmeus ställer sig frågande till vad en aktivering har för signalvärde för ett företag. Frågan är om en utvecklingsanslagning är helt värdelös när den inte beaktas i balansräkningen. Han ställer sig undrande till om det tyder på att ett företag egentligen inte tror på sin produkt. En aktivering visar trots allt på en tilltro till det företaget sysslar med. Walmeus tar upp ett exempel. Det gäller ett nystartat bioteknik företag som kallas Bioinvent och som børsintroducerades hösten 2001. Värdet på företaget var vid denna tidpunkt 2 miljarder utan att FoU-utgifter var inkluderade. Walmeus tycker att det är märkligt att ett så pass framgångsrikt företag inte aktiverar sina utgifter. De om någon borde verkligen tro på sina produkter. Även om en aktivering inte har betydelse på kortsikt måste man tänka långsiktigt menar han. Det är i längden bättre med en aktivering med tanke på matchningen.

Allander säger att man måste skilja på teori och verklighet. Revisorer arbetar enligt henne efter att uppfylla redovisningsrekommendationerna. Revisorer måste naturligtvis också göra en rimlig bedömning av det framtida värdet för FoU men det viktigaste när det kommer till en aktivering är att uppfylla kriterierna. När hon skrev sin avhandling *Audiatability as interface* ville hon ta reda på varför det är så svårt att bestämma värdet för en immateriell tillgång. Rekommendationen kom till lite väl sent i hennes ögon. Problematiken kring immateriella tillgångar handlade om dess

existens. Det finns ju inget anskaffningsvärde som ligger bakom en utgift av exempelvis FoU, det har mer att göra med ett framtida värde.

Anell upplyser om att det inte går att aktivera alla gånger och det får inte missbrukas. Det måste först och främst finnas en marknad för det. Anell ser stora möjligheter för företagen att laborera med FoU- kostnaderna. Det finns alltid en skatteeffekt och risk för det egna kapitalet som påverkar företagen i deras tolkning av rekommendationen.

5.1.3 En framtida synvinkel

Allander upplyser om att IAS 38 är under granskning och att det är osäkert om den kommer ha sin nuvarande utformning. Isåfall kommer troligtvis RR 15 också att påverkas. IASB arbetar efter att göra sina regler mer världsomspännande. Det handlar inte bara om en anpassning för de europeiska länderna utan en anpassning till hela världen. Detta innebär snarare att de amerikanska reglerna och de europeiska reglerna ska bli mer samstämmiga. IASB och FASB resonerar väldigt olika där den förstnämnda är van vid en mer regelbaserad normgivning med klara tydliga regler. FASB och dess regelverk är mer principbaserad där en bedömning görs efter givna kriterier. I USA är det endast tillåtet att aktivera mjukvaror och den politiska processen i USA kommer enligt Allander aldrig att acceptera en europeisk anpassning. Samarbetet dem emellan är under full gång och det är IAS 38 som kommer att förändras tillsammans med andra rekommendationer. Allander hävdar att systemen för utvecklingsutgifter ändå kommer att vara användbara i framtiden. Satsningen som företagen har gjort är inte förgäves. Företagen får helt enkelt göra en justering för aktiveringsdelen. Det som är negativt och tidskrävande är att företagen måste upplysa om förändringar de gör. En upplysning krävs för hur stor del som tidigare aktiverats, hur mycket som aktiveras idag och hur mycket som kommer att aktiveras i framtiden. Speciella jämförelsetal måste också utvecklas.

Walmeus hoppas att RR 15 kommer bli långvarig, det skulle vara katastrofalt annars menar han. Företagen har satsat stora resurser på att se över frågan som innebär att implementera en ny redovisning kring FoU. Han tror att regelverket kommer utökas med en mer detaljerad vägledning för att underlätta tolkningen.

Sten Humble har ingen uppfattning om hur många företag som har börjat tillämpa reglerna. När jag upplyser honom om hur få företag som faktiskt har förändrat sin redovisning säger han att de har ju inget annat val än att följa regelverket. Det inkluderar alla börsnoterade företag, vilka är knutna till redovisningsrådet som måste börja följa RR 15.

Tia Anell tror att rekommendationen kommer fungera bra i praktiken. Det är en anpassning till de internationella reglerna och därför blir den långvarig om inget annat händer på det internationella planet och i IASB. Anell anser att det främst är

skrämselpropaganda som har använts kring den nya rekommendationen. Hon känner inte till något företag som har gått i konkurs på grund av reglerna.

5.2 Redogörelse för intervjuer med analytiker

5.2.1 Redovisningsinformationens betydelse för en analytiker

Hanna Carlsson på SEB Finans menar att allt har betydelse i en årsredovisning. Det är hela paketet som är viktigt, det vill säga resultaträkning, balansräkning, fotnoter, kassaflödesanalys och förvaltningsberättelse. Delårsrapporten är viktig men den är inte lika detaljerad som årsredovisningen. Årsredovisningen är förvisso mer detaljerad men den tappar fort nyhetsvärde enligt Carlsson. De olika rapporterna kan anses likvärdiga men bara när årsredovisningen är alldeles färsk. Fotnoterna ger också god information rent redovisningstekniskt. Informationen är överlag bra och tillräcklig från företagen.

Balansräkningen och resultaträkningen har en väldigt stor betydelse i en företagsvärdering. Det är en central utgångspunkt för analyserna enligt Christian Hall på FöreningsSparbanken Finans. Redovisningsinformationerna är tillräckligt informativ och speciellt nothänvisningarna ger en bra förståelse för siffrorna. Analytiker har i allmänhet bra redovisningskunskaper, kunskaperna är iallafall tillräckliga för att skapa sig en god förståelse säger Hall.

Redovisningssiffrorna har en väldigt stor betydelse som underlag för analyser säger Ola Olsson på Fisher Partners. Han påpekar att analytiker har som mål att förmedla goda analyser och vill inte riskera att göra felaktiga bedömningar. För ett par år sedan låg fokus mer på användandet av balans- respektive resultaträkningar men nu är kassaflödesanalyser viktigare analysverktyg. Fast det varierar från fall till fall hur olika verktyg används. Noterna ger en bra förståelse och god hum om siffrorna. Allmänt sätt tycker Olsson att informationen som företagen ger är väldigt god och tillräcklig. Erfarenheten från de företag han behandlat är positiv däremot tror han att kvaliteten varierar mycket mellan företagen.

Stefan Wikland från Nordea Securities tycker att det är sällan som själva årsredovisningen tillför något nytt. Det finns redan en uppfattning om företagen och den ändrar inte årsredovisningen på. Årsredovisningen är inget som analytiker går och väntar på. Wikland menar att kunskaperna redan finns där. Det finns en uppfattning om siffrorna i det stora hela genom delårsrapporternas information. Med årsredovisningens ankomst kan mer detaljerad information fås men delårsrapporten är en viktigare informationskälla. Informationen i årsredovisningen kan också ge avstamp för kommande år. Fotnoterna läses till exempel noga. Det är också intressant att läsa om ett framåtblickande tema vilket kan ge en indikation på ett framtida perspektiv.

5.2.2 Analytikers förberedelser inför nya rekommendationer

Stefan Wikland påpekar att det är mycket som sker inom redovisningsbiten men det mesta är småförändringar som inte har någon större betydelse. Graden av förändringen på en rekommendation avgör om det är värt att studera närmare. Han tar upp två tydliga exempel på rekommendationer som han anser är viktiga att beakta. Den ene av dem är hanteringen av FoU som Wikland är väl bevandrad i. En så pass stor förändring kräver förberedelse. Det nya regelverket öppnar upp möjligheter att hantera kostnaderna på ett annat sätt men det är komplicerat med utgifter som ligger på gränsen till aktiveringen. Wikland tror att en del företag kommer att missbruka regelverket och försöka tolka in så mycket som möjligt under aktiveringsdelen.

Det är viktigt att ha koll på förändringar i redovisningsrekommendationer när de inträder. Företagen brukar påpeka förändringar i upplysningar till oss analytiker säger Christian Hall. Den kunskapen är viktig för dem. Han har hört talas om de nya reglerna kring FoU men kan inte säga något om förändringen. Han besitter heller ingen kunskap om innebörden av en aktivering respektive direkt kostnadsföring av utgifterna.

Hanna Carlsson upplyser att interna kurser hålls med revisorer som ger information om nya rekommendationer. De brukar förklara på ett noga och lättförståeligt sätt vilket är ett bra komplement till att de själva läser in sig på informationen. Carlsson är bekant med RR 15 men har ingen detaljkunskap om rekommendationen. Hon kan även skilja på en aktivering och direkt kostnadsföring men tar inte ställning till vad hon anser om respektive hantering av FoU utgifter. De företag som Carlsson analyserar har endast mindre poster av FoU.

Ola Olsson tycker det är viktigt att hålla sig a jour när nya redovisningsrekommendationer träder ikraft. Han menar att det i yrket som analytiker är nödvändigt att ha en förståelse för hur redovisningen hanteras Det är viktigt att hänga med för att inte göra missbedömningar. Olsson är däremot inte bekant med RR15 och har ingen kunskap om FoU's redovisning. Han förklarar det med att FoU poster är ovanliga i de företag han följer.

5.2.3 Metoder för att underlätta jämförbarheten mellan företagen

På Nordea Securities används inga särskilda justeringar för att jämna ut olika redovisningsmetoder. De försöker istället värdera intjäningsförmågan och lyfter fram det som det viktigaste. Men när det handlar om bolag som börsnoteras för första gången sneglas det på jämförbara företag säger Stefan Wikland. En börsnotering är en viktig tidpunkt och i samband med denna måste en full värdering göras av företaget. Här är det ingen som är intresserad av mindre analyser. En

omfattande information är nödvändig och då kan det vara intressant att notera hur liknande företag redovisar och dra paralleller dem emellan upplyser Wikland.

Ola Olsson tycker sällan det brukar uppstå några problem med jämförbarheten företagen emellan. Han delar inte uppfattningen att olika redovisningsmetoder skulle försvåra jämförbarheten. Analytiker har sin sektor att bevaka och företag inom varje sektor brukar hålla sig till samma redovisningsprinciper vilket underlättar situationen. Olsson påpekar dock att absolut- och relativvärdering används inom Fisher för att underlätta jämförbarheten i enstaka fall. Absolutvärdering tillämpas när olika redovisningsmetoder används för olika företag och relativvärdering används för att göra en jämförelse av ett och samma företag över tiden. Relativ värdering används som ett jämförelsemått mellan företag som påminner om varandra.

Christian Hall säger att hanteringen av företagens olika redovisningsmetoder går ut på att korrigera siffrorna till ett mer kassaflödesbaserat mått. Det innebär att allt som inte är kassaflödesbaserat rensas bort. När en bedömning ska göras läggs allt som har påverkat resultatet tillbaka och beaktas inte som en del i värderingen. Metoden kallas absolutvärdering och används i stor utsträckning, speciellt användbar vid tillfällen av redovisningsförändringar.

Då en periodisering görs täcks allt upp som påverkar resultatet men Hanna Carlsson påpekar att man ändå måste vara vaksam över de företag som hanterar samma post olika. En analytiker gör ofta jämförelser på marginalen. Infallsvinkeln är viktig och vid en jämförelse bolagen emellan är det viktigt att utreda skillnader i redovisningen. Redovisningsbiten är dock bara en del av en helhetsbild som ligger till grund för bedömningen. När en totalanalys görs av ett bolag tittar Carlsson på pengar och flöden i bolaget. När en jättestep dyker upp ett år jämnas det i regel ut av de följande åren. Mycket handlar enligt hennes synvinkel om att göra rimliga antaganden. Lyckas en analytiker göra rimliga antaganden blir det i regel en rimlig värdering. Den redovisningstekniska biten spelar i detta läge ingen större roll.

6 Analys

6.1 Ny rekommendation kräver tid

RR 15 trädde ikraft vid årsskiftet men det är förvånansvärt få företag som har börjat tillämpa rekommendationen. Inom vissa branscher verkar det finnas ett motstånd mot de nya reglerna. Vad detta kan bero på kan det spekuleras i. Allmänt sätt är det enligt min synvinkel inte förvånande att människor reagerar negativt mot förändringar vilket det finns en mängd anledningar till. Förändringar innebär först och främst något nytt och osäkert. Ingen kan garantera att en förändringen innebär en förbättring av nuvarande situation. Ett visst motstånd torde också böttna i bekvämlighet. Vissa företag har tillämpat samma redovisning av FoU under ett antal år och då det fungerat bra finns det ingen anledning att bryta mönstret och redovisa annorlunda. Från den empiriska undersökningen framgick det att bilbranschen var ett tydligt exempel på en bransch som reagerat negativt mot det nya regelverket. Vad som här kunde skönjas var dock att missnöjet övergått till en viss acceptans. Många företag väljer säkert att inte agera så länge andra företag inte gör det. Alla börsnoterade bolag måste följa rekommendationen och det handlar nog inte i första hand om att inte agera efter regelverket. Det handlar snarare om att företagen väljer att tolka regelverket på ett subjektivt sätt. På detta sätt kan de slippa en aktivering av FoU-utgifterna. Jag är beredd att hålla med det som framgick i empirin om att rekommendationen öppnar upp möjligheter för subjektiva tolkningar. Det förklarar den bristande responsen från företagen på samma gång som det visar att de ändå följer regelverket. Reagerar branscher på samma sätt som bilbranschen kan det konstateras att en ny rekommendation kräver tid för att etableras och accepteras. Det är därför förståeligt att en analytiker inte är speciellt insatt i RR 15 eftersom så pass få företag börjat förändra sina redovisningsmetoder kring FoU-utgifter.

6.2 Försiktighet och svårigheter i tolkningen

En annan tanke som framgick i empirin är att den dåliga responsen till en aktivering beror på försiktighet. Företagen vågar helt enkelt inte aktivera utvecklingsdelen. Detta med hänsyn till att det medför osäkerhet för att produkten med säkerhet kommer ut på marknaden. Företagen vill vara helt säkra på att fallet verkligen blir så. Men det finns ingen garanti för någonting. Då frågar jag mig om det tyder på att den nya rekommendationen är bristfällig. Tankar som framkommit i empirin är både positivt som negativt inställda. De nya reglerna är luddiga säger någon medan en annan menar att reglerna är tydliga. Kriterierna för en aktivering kan säkert tyckas vara svåra att uppfylla och frågan är vilket som är viktigast. Är det att uppfylla kriterierna till punkt och pricka eller är det att bestämma sannolikheten att det blir intäkter i framtiden? Detta är också en diskussion som förts i Gunilla Eklövs avhandling. Revisorer måste arbeta efter att uppfylla kriterierna. En del tycker enligt

Eklöv att det räcker att kriterierna uppfylls en gång. Många anser däremot att ett impairmenttest årligen bör användas tills dess att tillgången kommit i bruk.

För att utgifter i en utvecklingsfas ska kunna tas upp som en tillgång i balansräkningen måste ett antal kriterier vara uppfyllda. Regelverket är enligt mig formulerat på ett sätt som kan tänkas förklara företagens osäkerhet. Det står bland annat att utgifterna skall tas upp ”om, och endast om, företagen kan visa att samtliga förhållanden föreligger”. Ett kriterie är till exempel att visa en marknad för det som produceras. Det kan tyckas vara ett högt krav speciellt då marknaden är tänkt att bli unik i sitt slag. Det borde kanske mer handla om en rimlig uppskattning av det framtida värdet. Även om den riktiga summan aldrig kan bli den rätta går det att komma relativt nära verkligheten. I längden kanske en aktivering jämnar ut sig. Det är få saker som är helt säkra och när framgångsrika företag med stora värden inte vågar aktivera kostnaderna, eller när en aktivering görs precis innan lanseringen av en produkt är det något som är fel vilket poängteras av Walmeus.

Avståndet mellan forskningsfasen och den färdiga produkten krymper vilket dessvärre medför att utvecklingsfasen kommer i kläm och förbises. Poängen med rekommendationen försvinner om företagen istället för att anpassa sig fortsätter vara försiktiga. Den befarade problematiken försvinner också av sig själv när företagen inte identifierar en aktivering. Det finns ingen gränsdragning som kan ställa till problem eftersom allt tolkas in under kostnadsföringsdelen. Innan bestämmelsen trädde ikraft hördes röster som upplyste om riskerna att företagen skulle utnyttja bestämmelsen. Det sades att företagen skulle försöka tolka in alltför mycket i aktiveringsdelen, en åsikt som även delas av en analytiker i empiridelen. Nu verkar fallet istället ha blivit tvärtom med ytterst få aktiverande företag. Genom att företagen agerar på ett försiktigt sätt kommer också matchningen i kläm. Enligt Schroeders och Clarks beskrivning av matchningen anses både en aktivering och en direkt kostnadsföring skapa en matchning vid en bra uppdelning mellan FoU-utgifter. På långsikt menar Walmeus och Humble att det är bättre med en aktivering med tanke på matchningen. Framst åsyftades här aktiveringsdelen eftersom den sprider ut kostnader över de åren som produkten utvecklas på. Detta är väl ett tecken på att redovisningsexperterna anser att företagen tidigare stridit mot matchningsprincipen. Huruvida det blir en bättre matchning med de nya reglerna återstår att se.

Tia Anell från den empiriska undersökningen anser att företagen har en stor skyldighet att skapa sig en förståelse för det nya regelverket och att de bör kunna tolka rätt med tanke på att det är en tydlig bestämmelse. Det är viktigt att arbeta upp bra system för att kunna tolka och identifiera de olika faserna själva. Anell har även kommit i kontakt med flera företag som börjat aktivera en del av utvecklingsbiten. Detta för i sin tur med sig en fråga kring vilken typ av bolag som verkligen har börjat att anpassa sig. Utifrån tillgänglig information verkar det vara en blandning av företag som kan hänföras hit. Dels är det stora publika företag såsom Saab men även mindre företag verksamma i olika branscher. Dock kan det med hänsyn till exemplet bilbranschen finnas en misstanke om att företag i samma branscher

sneglar på varandra och hanterar situationen likadant. På samma gång går det emot synsättet att företagen kommer hantera reglerna på ett subjektivt sätt.

Härtill kommer problematiken om hur långvarig RR 15 kommer att bli. Det finns en möjlighet att den inom ett par år har ett helt nytt utseende. IAS 38 ska ses över inom den närmsta tiden och eftersom RR 15 är en ungefärlig kopia av denna kommer en eventuell förändring att avspegla sig i den svenska lagstiftningen. Till detta påstående finns ingen teoretisk vinkling men enligt Allander som är kunnig inom området pågår ett samarbetet mellan USA och Europa för fullt. Eftersom den amerikanska redovisningen är mycket stark politiskt förankrad kommer det enligt Allander ske en anpassning från europeiskt håll. De olika lagverken är mycket olika varandra vilket kan innebära att IAS 38 får en helt annan utformning. En sådan förändring kommer kanske olägligt eftersom företag och analytiker vid det laget borde ha hunnit anpassa sig till RR 15. Walmeus, redovisningsexpert på Deloitte&Touche tror att rekommendationen i grund och botten kommer ha samma utformning men med ett antal förtydliganden. Han har inte hört talas om en anpassning av IAS 38 till amerikanska normer och menar att en ytterligare förändring skulle innebära en katastrof för olika företag. Företagen har lagt ner mycket pengar på att se över redovisningen och det vore onödigt att ytterligare förändra reglerna. Dessutom verkar redovisningsexperter eniga om att de nya reglerna är en klar förbättring från tidigare och har övergripande ungefär samma förväntningar. Systemet ger en bättre matchning och blir mer rättvist. Allander menar på att trots en amerikansk anpassning kommer inte systemen vara värdelösa. De blir i framtiden lika användbara trots att en justering i vissa lägen måste göras.

Kunskapen inom RR 15 verkar variera mycket. Jag har en misstanke att äldre mer erfarna analytiker besitter mer redovisningskunskaper. Flertalet som avböjde intervjun gjorde det när de fick höra att frågorna rörde sig om redovisning. Det säger kanske en hel del om kunskaperna. Vid jämförelse med andra studier har bortfallet av analytiker också varit stort. Trots att flertalet av de tillfrågade analyserar FoU-intensiva branscher var de mycket osäkra på den nya rekommendationen. Men jämfört med vanliga investerare är sannolikheten större att analytiker ser igenom olika redovisningsmetoder och deras kunskaper inom redovisning ska nog inte underskattas.

6.3 Aktivering eller kostnadsföring

Åsikterna om en aktivering eller direkt kostnadsföring går isär. Från litteraturgenomgången att döma verkar det finnas ett visst motstånd inför en aktivering. Det är en svår fråga och finns inget entydigt svar. Det som är rätt i ett fall kan bli helt fel i ett annat. Det är svårt att ta ställning eftersom varje situation är unik. Motståndet är störst i de undersökningar som gjorts bland analytiker. De hävdar att med hänsyn till att det rätta värdet aldrig kan visas rättfärdigas ingen aktivering. I Eklövs avhandling framkommer också denna tanke hos revisorer men det är mer ett uttryck av att de ser problemet snarare än att de aldrig vill tillåta en

aktivering. Av de analytiker jag intervjuade kunde endast Wikland uttala sig om skillnaden mellan en aktivering och direkt kostnadsföring. Han var dels orolig för svårigheten att skilja aktiveringsdelen från kostnadsföringsdelen och dels bekymrad över att de nya reglerna riskerar att missbrukas. Bland redovisningsexperterna kunde jag skönja en positiv attityd till en aktivering med vissa reservationer. De ansåg att det skulle bli ett rättvisare system och skapa en bättre matchning. Det var ingen av dem som uttalade sig om ett eventuellt missbruk av en aktivering. Ett par av redovisningsexperterna lyfte fram problematiken kring att de nya reglerna öppnar upp för subjektiva bedömningar men inte i betydelsen av ett missbruk av aktiveringen. Detta faktum signalerar ett visst förväntningsgap mellan de båda grupperna, med ett visst förbehåll att det bara är en subjektiv åsikt som ligger bakom analytikernas sida. Förväntningsgapet består här inte av att en analytiker förlitar sig på den nya rekommendationen utan snarare av att han ser ett problem som inte delas av revisorerna. Redovisningsexperterna verkar mer vara av uppfattningen att reglerna inte ger så stort utrymme till en aktivering som de borde göra. Däremot är de av samma uppfattning som Wikland när det gällde svårigheten att separera forskningsstadiet från utvecklingsstadiet.

I den empiriska delen beaktas analytikens inställning till en aktivering, vilket härstammade från en Brittisk studie. Om jag tillåter mig att göra en jämförelse mellan dessa analytiker och revisorers inställning till en aktivering har de väldigt olika inställningar. Allmänt sätt verkar revisorer vara mer positivt inställda till en aktivering i jämförelse med analytiker. Analytiker är av inställningen att det aldrig kan visa det rätta värdet och det ligger förvisso mycket i det. Revisorer är tvetydiga och inser problematiken men många önskar nog en aktivering om det inte ställer för många frågetecken. Skulle svenska analytiker vara av samma uppfattning som analytiker i Storbritannien innebär det ett förväntningsgap på den svenska marknaden. Den består isåfall av att den ena gruppen ställer sig mer positiv till en aktivering än den andra gruppen. En annan typ av förväntningsgap går också att skönja vilken har sin grund i att analytikergruppen inte har kunskap om de olika metoderna. De analytiker jag intervjuade hade av olika anledningar bristande kunskap om hanteringen av FoU-utgifter. Detta är lite märkligt när ett par av de tillfrågade faktiskt analyserar FoU-intensiva branscher. Någon poängterade också att FoU poster är ovanliga i de företag som han analyserade. Det kan naturligtvis vara så men jag är av uppfattningen att de flesta tillverkande företag har FoU-poster. Alla situationer av produktframtaganden måste föregås av en forsknings- respektive utvecklingsfas. FoU- poster borde därför finnas i stort sätt alla företag, om än mer eller mindre stora poster. Aktivering och direkt kostnadsföring är två helt skilda metoder att hantera utgifter på och kan ge en stor skillnad resultatmässigt. Att inte vara observant på denna skillnad kan bland annat böttna i ett stort förtroende till revisorerna och att man förlitar sig på olika metoder.

En redovisningsexpert jag intervjuade lyfte fram en intressant aspekt kring signalvärdet. Walmeus tyckte det viktiga var att utreda vad företagen signalerar genom att aktivera alternativt inte aktivera. Han menade att ett företag som inte aktiverar visar en icke tilltro till den egna produkten. De förlitar sig inte på att det

verkligen kommer leda till en försäljning av produkten. I Eklövs avhandling svarade en av de intervjuade att ”det enda sättet att erkänna ett värde är att tro på en produkt” vilket är samma tankegångar som Walmeus förde fram. Nu är fallet dock att de nya reglerna ska minska valfriheten mellan att aktivera eller direkt kostnadsföra FoU-utgifter. Vissa poster ska helt enkelt aktiveras medan andra inte ska göra det. Men om resonemanget om företagens subjektiva tolkningar av reglerna stämmer kommer en viss valfrihet att fortgå. Då är Walmeus resonemang väldigt tänkvärt.

6.4 Analytiker och deras relation till redovisningen

Analytiker har en viktig roll som informationsförmedlare. Det är en yrkesgrupp som tillsammans med journalister tar över rollen att förmedla företagsinformation efter det att revisorer och företagen gjort sin del. Det borde vara en självklarhet att en analytiker inte styrs av personliga intressen då han bedömer ett företag. Förvisso kan det vara känsligt då en negativ bedömning görs av ett företag speciellt då en kontakt finns mellan parterna. Dock anser jag att fallet är av en annan karaktär. Vilket behov finns det av analytiker som upprepade gånger ger felaktiga tolkningar av ett företag? Det som skulle hända är att förtroendet sviktar och färre önskar att anlita yrkesgruppen eftersom stora pengar står på spel. Duktiga analytiker är trots allt de som förmedlar analyser som förutspår verkligheten oavsett om det är en smickrande eller pessimistisk bild. Detta borde i sin tur ett långsiktigt förtroende för branschen.

Företagen arbetar med att förbättra sina årsredovisningar och det handlar främst om att ge bättre och tydligare information om man får tro teorin. Det finns ingen anledning att gömma undan information eftersom det förr eller senare kommer upp till ytan. Flertalet analytiker anser dock att mycket finns kvar att förbättra enligt teorin. Av min empiriska undersökning var dock samtliga analytiker positivt inställda till redovisningen och tyckte att informationen var fullt tillräcklig från företagen. De tyckte att noterna gav en god förståelse för siffrorna och detta var en informationskälla som utnyttjades väl. Här kan det naturligtvis spekuleras i vad som är bakgrunden till deras svar. Är det deras verkliga uppfattning eller är det en förskönande bild av företagen i deras informationsroll. Frågan är om de hade svarat annorlunda vid en enkätundersökning. En annan tanke är att de tillfrågade analytikerna är positivt inställda till informationen men att de i själva verket blir lite manipulerade. En del företag anses enligt teorin vara manipulativa i sin roll genom att försöka skönmåla viss fakta åt externa bedömare. Företagen brister i så fall sin informationsroll och utnyttjar sin situation för att få en bättre bedömning av analytiker, vilket i sin tur skulle gå emot tesen om den effektiva marknaden. Den effektiva marknaden ska avspegla all information. Om tesen stämmer skulle det inte spela någon roll om företagen hypotetiskt sätt skulle missbruka sin informationsroll.

I empirin ansåg en analytiker att delårsrapporter är viktigare än årsredovisningen. Anells åsikt var att de ungefär är lika viktiga båda två. Årsredovisningen är inte lika

aktuell och tappar fort i nyhetsvärde enligt Wikland, dessutom är siffrorna redan kända när årsredovisningen gör sitt inträde. Detta är ett synsätt som stämmer överens med teorin som säger att siffrorna redan varit kända för bokslutskommunikén och därför är inaktuella. Att analytiker inte fäster så stor vikt vid årsredovisningen sägs tala för en informationseffektiv marknad. Skulle årsredovisningen ha en stor effekt på kapitalmarknaden borde marknaden enligt teorin vara ineffektiv. Det ger därför en naturlig förklaring till att analytiker inte fäster så stor uppmärksamhet vid informationen i årsredovisningen. Det intressanta är dock att delårsrapporter inte behöver granskas av revisorer, det är bara årsredovisningen som har det kravet. Genom att förhålla sig till årsredovisningen på ett neutralt sätt anses de inte ge något nytt i nyhetsvärde. Det innebär också enligt min bedömning att en analytiker förlitar sig på ett företag och dess redovisningsmetoder utan nödvändig inblandning från revisorer. Det går samtidigt mot synsättet att informativa årsredovisningar lockar till sig fler analytiker. Om årsredovisningen inte betraktas som intressant borde det ha mindre betydelse huruvida de är informativa eller inte. Det kan därför vara svårt att utreda om analytikers roll främst är informationsförmedlare eller informationsgivare av redovisningsinformationen. Analytiker har som tidigare nämnts många informationskällor att tillgå och årsredovisningen är bara en av dem.

I teorin beaktas en del forskare och deras studier kring analytikers relation till redovisningen. Där framkommer det att årsredovisning respektive kassaflödesanalys anses vara viktiga informationskällor men också att kontakten med företagsledning kan vara viktigare. Allmänt sätt verkar forskare vara eniga om att redovisningsinformationen inte fästs någon större uppmärksamhet när det väl kommer på ett djupare plan. Detta passar väl in på mina intervjuobjekt som var positivt inställda till redovisningsinformationen men att det verkade ha en begränsad funktion. Det sades förvisso att redovisningen har väldigt stor betydelse för analyser men i själva verket så omarbetas alla siffror och är inte användbara som ett analysunderlag innan dess. Redovisningen ingår i en helhetsbedömning och är bara en del av en vidare bild. Någon poängterade också att rimliga antaganden är det som får styra en analys. Går det att göra sådana rimliga antaganden så har de redovisningstekniska frågorna inte någon betydelse. Detta ger en bild av att stort utrymme ges för subjektiva bedömningar. Redovisningen borde naturligtvis inte ta för stor plats enligt min åsikt eftersom det trots allt är en del av ett helhetsperspektiv. Men dess existerande roll kan ifrågasättas när synen om rimliga antaganden kommer på tal.

Analytiker kan allmänt inte anses vara redovisningsexperter. Mycket kan därför tyda på att de tar åt sig mer lättförståelig information vad beträffar redovisningen. De analytiker jag intervjuade läste noterna noga eftersom det gav dem den förståelsen för siffrorna de behövde. I noterna är företagen skyldiga att förklara en viss hantering av olika poster men det öppnar upp möjligheter till en luddig förklaring.

Jag hade ingen möjlighet att studera om de tillfrågade analytikerna verkade på ett mekaniskt sätt i sina företagsbedömningar. Till en sådan undersökning krävs ett mer konkret exempel att testa dem på. Det finns en mängd undersökningar gjorda som prövar denna tes med varierande utslag. Det som har konstaterats genom åren är att värderingen på börsen har förändras i vissa fall för företag som har bytt redovisningsprincip. Detta sägs mest bero på att marknaden reagerat långsamt men en del kan säkert härledas till att analytiker påverkas av olika sätt att redovisa. För de företag som redan har anpassat sig till de nya reglerna kring FoU kan man fråga sig om aktiepriset har påverkats. Det kan innebära en stor förändring för företagen vilket är ett bra tillfälle att studera hur analytiker konkret gör sina bedömningar på.

Kunskapen inom den nya rekommendationen RR 15 var nämnvärt inte stor bland mina fyra intervjuobjekt. Någon uttalade sig om att jämförbarheten inte brukar vara ett problem. Någon annan påpekade att analytiker måste vara uppmärksamma på olika redovisningssätt men konstaterade samtidigt att rimliga bedömningar kan göras utan beaktande av redovisningstekniska faktorer. Detta synsätt visar på en god tillförlitlighet till den egen subjektiva bedömningen. Redovisningsförändringar är viktiga och kan ha stor betydelse för ett företags resultat. Det är ett skede då jag anser att en analytiker bör vara extra uppmärksamma i sin bedömning. Med en attityd av att bedömningen inte påverkas betraktas en redovisningsförändring inte med större allvar. En av de tillfrågade hade dessutom en uppfattning av att företag i olika branscher brukar hålla sig till samma redovisningsmetoder vilket underlättar jämförbarheten. Det måhända vara så i många fall och branschtillhörigheten sägs spela en stor roll för hur företag agerar. Men resonemang förs mycket kring den subjektiva bedömningen samtidigt som en redovisningsexpert poängterar att de nya reglerna kring FoU öppnar upp möjligheter för jämförbara företag att hantera samma poster olika. Detta kan tyda på ett förväntningsgap. Det är fullt möjligt för företagen att hantera posterna olika vilket kan påverka jämförbarheten. Det kanske innebär att företagen måste bemötas på ett annorlunda sätt än vad de gör idag av analytiker. Metoder som relativvärdering respektive absolutvärdering kommer till större användning.

Liksom de flesta undersökningar med analytiker i teoridelen resulterade min erfarenhet från kontakt med analytiker i ett stort bortfall. Jag gjorde ingen kartläggning över hur många som avböjde min intervju men en uppskattning är att det är långt över 70% som inte ställde upp. Flertalet avböjde på grund av tidsbrist, en anledning som framkom också i teorin. Analytiker anses vara en upptagen yrkesgrupp, en uppfattning som verkar delas av många. Jag märkte dock att flera inte ville svara av den enkla anledningen att de inte ansåg sig vara rätt person. Flera personer sade till och med att jag borde vända mig till någon med bättre redovisningskunskaper. Då en analytiker avböjer en intervju på grund av denna anledning kan det bero på en rad olika saker. Antingen tyder det på att en del analytiker faktiskt är okunniga inom redovisningsbiten eller så är det bara en ursäkt för att slippa svara. Det kan också vara så att de tror sig ha bristande kunskaper men att de i själva verket underskattar sin egen kunskap inom redovisning.

6.5 Hantering av nya rekommendationer

Den traditionella redovisningen är bara en del av många analysverktyg som analytikern använder sig av. Av den här anledningen fästs kanske inte så stor vikt vid redovisningsförändringar. Någon påpekar att det är av vikt att hålla sig a jour medan andra tycker att smärre förändringar spelar mindre roll. Allmänt sett verkar det finnas en vilja att ha kunskap om olika redovisningsmetoder bland analytiker och det har kanske större betydelse idag än vad det tidigare haft. Från empirin framgick det att en del analytiker tar hjälp av revisorer som kommer och föreläser om nya rekommendationer. Vissa företag brukar tydligen också upplysa om förändringar. För övrigt fick jag en känsla av att analytiker själva läser in sig på en rekommendation. Detta påpekades av både Wikland och Carlsson. Wikland var också den ende av analytikerna som väl kände till de nya reglerna kring FoU. Han hade dessutom en tydlig uppfattning kring dem.

Tankar som framgick i empirin är att det är viktigt att sätta sig in i stora redovisningsförändringar och att det är viktigt att hålla sig a jour för att inte göra missbedömningar. Denna typen av uttalanden verkar tyda på att nya, stora redovisningsförändringar tas på fullt allvar. Om man drar det ett steg längre så innebär det också att analytiker ser en risk med att olika redovisningsmetoder kan ge varierade utslag i en bedömning. Det borde åtminstone vara en faktor att vara observant på. Det är ett synsätt som minskar förväntningsgapet i den bemärkelsen att analytikerna själva är observanta på förändringar. Att verkligheten ser annorlunda ut är kanske sant. Det är en sak att lyfta fram betydelsen av nya rekommendationer, en annan sak att verkligen göra det. Den nya rekommendationen kring RR 15 och FoU är en stor förändring. Jag anser att har man inte hört talas om denna rekommendation är det tvivelaktigt att kunskap finns om andra nya rekommendationer. Det finns också en möjlighet att den dåliga kunskapen runt rekommendationen beror på att så få företag har förändrat sina regler.

Fortfarande utgör redovisningssiffrorna endast en del av ett analysunderlag. I analytikeryrket arbetas de ursprungliga siffrorna från redovisningsdelen om för att bli mer kassaflödesbaserat. På detta sätt rensas poster ut som påverkar resultat och analytiker kan undvika att agera på ett mekaniskt sätt eftersom olika redovisningsmetoder ändå inte syns. FoU liksom goodwill hör till denna kategorin. När en redovisningsförändring inträder har det därför inte lika stor betydelse eftersom det anpassas genom en justering. Men jag frågar mig om en sådan justering är fullt tillräcklig och att olika resultatnivåer inte skulle påverka dem. Jag delar dock uppfattningen med de forsare som anser att det är tvivelaktigt att analytiker generellt sätt kan se igenom olika redovisningsmetoder.

I en jämförelse med revisorer finns det även här en stor okunskap om de nya reglerna kring FoU. Därför är det svårt att begära av en icke redovisningsutbildad att skaffa sig sådan information. I det empiriska arbetet blev jag slussad till de redovisningskunniga inom området. Flertalet gånger kom jag dock i kontakt med

övriga revisorer som sade sig vara ganska okunniga området. Det är med andra ord svårt att hänga med även för revisorer och redovisare. Det har kanske sin förklaring i att det händer en del inom redovisningsvärlden. Flertalet nya rekommendationer träder ikraft och inom en snar framtid är fler att vänta. Den internationella anpassningen pågår för fullt vilket ger en naturlig förklaring till bristande kunskap.

6.6 Eventuella effekter av förväntningsgapet

Det har till och från under analysens gång uppmärksammats en del tecken på förväntningsgap. Svårigheten med att göra direkta jämförelser grupperna emellan är stor eftersom analytiker överlag inte har kunskap om RR 15. Det kanske största förväntningsgapet består därför i att de flesta analytiker helt enkelt inte har någon kunskap om den nya rekommendationen. De besitter överlag varken kunskap om de nya reglerna eller om skillnaden mellan en aktivering eller direkt kostnadsföring. Många anledningar kan ligga bakom vilket också diskuterats men en del måste kunna härledas till att analytiker förlitar sig på olika redovisningsmetoder. Det är ett tecken på att revisionen ger den riktiga bilden av ett företag och att redovisningen inte behöver ifrågasättas alltför mycket eftersom justeringar görs vid en värdering. Det är ett synsätt som sätter stor press på revisorer och kanske ännu mer inom den närmsta tiden eftersom nya rekommendationer är i antågande. Eftersom mycket förändras är det ett tillfälle att uppmärksamma vad analytiker egentligen anser om nya rekommendationer och vilken vikt de fäster vid redovisningen.

De paralleller som däremot kan dras kring kunskapen om de nya reglerna gäller mestadels analytiker från tidigare underökningar. Det är omöjligt att visa hur stor andel av analytiker som är insatt i redovisningen av FoU och eftersom jag bara intervjuade fyra analytiker är det inte helt förvånande att bara en av dem hade kunskap om reglerna. Analytiker visar med stöd från andra undersökningar dock tecken på att vara negativt inställda till en aktivering av FoU. Det tyder på ett förväntningsgap eftersom revisorer verkar vara mer positivt inställda. Stämmer resultaten är det tråkigt att analytiker inte ser fördelar med en aktivering utan mest verkar betrakta det som en möjlighet till att höja resultatnivån. Medan revisorer ser en möjlighet till bättre matchning finns det en chans att analytiker betraktar företag som aktiverar med vissa förutfattade meningar. De verkar främst tycka att företagen signalerar att de inte har råd att belasta resultatet med en gång. Vid en sådan uppfattning kan en bedömningen påverkas av den subjektiva uppfattningen. Detta kan i sin tur föra med sig att företag undviker en aktivering för att inte bli lägre värderade. De intervjuade redovisningsexperterna tillsammans med revisorer från övriga undersökningar ser förvisso olika problem med den nya rekommendationen. Deras övergripande uppfattning är dock att det är en klar förbättring eftersom det öppnar upp möjligheter för ett mer rättvist och matchande system.

Vad den närmsta tiden utvisar är svårt att veta men det finns en del som tyder på att fler företag kommer förändra sin redovisning kring FoU. Det går att spekulera i men beroende på eventuella subjektiva tolkningar av reglerna finns det en möjlighet att

företag inom samma branscher kommer att hantera posterna olika. Det är här jag ser en möjlighet till förvirring bland analytiker och en anledning att läsa in sig på reglerna. Jämförbarheten riskerar nämligen att försvåras. Då analytiker inte är helt uppmärksamma på de tillfällen då företagen förändrar sin hantering av FoU poster eller att skillnaden mellan de olika metoderna inte beaktas finns en hypotetisk effekt på aktiepriset. När skillnaden mellan en aktivering respektive direkt kostnadsföring tonas ned öppnas möjligheter upp för missbedömningar. I en kapitalmarknad som inte är av effektiv eller ens halveffektiv art kan därför aktiepriset påverkas av en missbedömning från analytikerhåll. Att detta verkligen skulle inträffa i verkligheten är fullt möjligt vilket viss forskning visar på. Det är kanske svårare att just härleda till att det är en bristfällig analys av ett företag som ligger bakom. Jag anser också att det är nästintill omöjligt att avgöra vilken grad av effektivitet en marknad har. Teoretiskt och grovt indelat är skillnaden stor mellan en icke effektiv marknad och en marknad av stark eller halvstark art. I praktiken är en marknad aldrig så enkelt uppdelat mellan svart och vitt. I en marknad som är ett mellanting mellan halvstark och icke-effektiv art kan skilda hanteringar av FoU poster riskera ge en effekt på aktiepriset enligt min tolkning. Görs en missbedömning kan förtroendet för analytikeryrket påverkas men revisorer kan också anses vara skyldiga vilket nämnts i teorin.

7 Slutsatser

7.1 Slutdiskussion

Det går att upptäcka ett visst förväntningsgap mellan de båda undersökande grupperna i studien. Det är kanske inte helt förvånande men det som är intressant är vad förväntningsgapet består av och vilka effekter det kan få. Analytiker fäster olika vikt vid redovisningsförändringar men överlag verkar de inte besitta kunskap om RR 15, vilket visar på ett tydligt förväntningsgap. Medan revisorer lyfter fram frågor och olika svårigheter kring en aktivering respektive direkt kostnadsföring är detta inget man diskuterar i analytikerleden. Den största effekten av den bristande kunskapen anser jag är en eventuell påverkan på aktiepriset. Det mest sannolika är att analytikerns kunskaper inom redovisningen av FoU är tillfredsställande. Förhoppningsvis är också metoderna som används för att göra en justering av olika metoder tillräckliga men tänk om fallet inte är så. Det finns en möjlighet att det någonstans brister och påverkar bedömningen av ett företag. Företaget riskeras då antingen blir lägre eller högre värderat. Detta i kombination med en icke tillräckligt effektiv marknad gör att aktiepriset påverkas.

Analytiker vill naturligtvis göra ett bra jobb och det finns många svårigheter som innefattar en analys av ett företag. Empirin visade att de tillfrågade analytikerna betraktar redovisningen som värdefull och viktig. De visade också tecken på att vilja få vidgad kännedom om redovisningsbiten. En tanke som framkom är att risken ökar för felbedömningar när kunskapen om redovisningen är dålig. Detta borde tala för en ökad uppmärksamhet för företag som hanterar poster såsom FoU på olika sätt. I en framtida aspekt öppnar det upp möjligheter till en vidare förståelse för redovisningen från ett analytikerhåll. Finns intresset där och en vilja till förståelse ökar med all säkerhet kunskapen.

Det lär bli en fortsatt process av en anpassning med redovisningsregler och kanske inte bara till en europeisk standard utan även till de amerikanska normerna. Frågetecknen kring redovisningen av FoU är många och företagen har satsat stora pengar på nya system för att bättre kunna urskilja bland annat forskningsdelen från utvecklingsdelen. Det finns en möjlighet att reglerna genom en amerikansk anpassning förändras ytterligare. Eftersom en aktivering av FoU nästan uteslutande är förbjudet i USA kommer det ställa krav på ett helt nytt tankesätt och bemötande av FoU-poster.

I en period av förändring kommer analytiker kanske mer än någonsin visa hur stor vikt de egentligen lägger på nya redovisningsregler. Det är inte helt omöjligt att det blir ett vanligt inslag med revisorer som kommer och föreläser om en ny rekommendation. Att det förekommer fick jag erfara från en analytiker men om det är ett vanligt inslag betvivlar jag. Fördjupas kontakten mellan de båda grupperna ökar chanserna för en förståelse för de olika yrkena och arbetssätten. Det är inte bara analytikern som borde ha förståelse för redovisningen och revisorns arbetssätt

detsamma gäller enligt mig en ökad förståelse även från en revisors håll. För revisorer ökad kunskap om hur andra intressenter använder redovisningen kan de ta viss lärdom från den kunskapen. Idag skiljer sig arbetssätten mycket åt mellan yrkena men rollerna förändras hela tiden och vad jag har fått erfara från en stor revisionsfirma förändras även revisorerers hantering av BR och RR. De sägs gå ifrån den vanliga traditionen av att kontrollera post för post. Istället lämnas detta moment över till en datoriserad kontroll och genom intervjuer med redovisningsansvariga respektive chefer ska istället en framtida riskbedömning av olika poster i redovisningen göras.

7.2 Förslag till framtida studier

En explorativ studie har inte för avsikt att generalisera utan snarare att uppmärksamma olika faktorer som är intressanta och som ställer ett frågetecken. Genom min undersökning har jag stött på många infallsvinklar som öppnar upp möjligheter till vidare studier. Vad som diskuterades i sluttampen av slutsatserna är en av de frågor som kan studeras närmare. Revisorsyrket förändras uppenbarligen, dels med hänsyn till nya arbetssätt men också med hänsyn till att oberoendefrågan har kritiserats sedan Enron affären. Det vore intressant att följa yrkets utveckling med hänsyn till de krav och frågor som följer med. Det skulle också vara intressant att testa den mekaniska hypotesen på ett antal svenska analytiker. Detta för att se om de verkligen lyckas betrakta skillnaden mellan en aktivering respektive direkt kostnadsföring som enbart kosmetisk. Det är ett högaktuellt ämne. Det är nu analytiker bör vara extra uppmärksamma på skillnaden eftersom många företag ännu inte har förändrat sin hantering av FoU.

Redovisningen av FoU är ett kapitel för sig och redovisningsreglerna anses både vara luddiga, tydliga och öppna upp för subjektiva bedömningar. Samtidigt reagerar företagen på ett försiktigt sätt vilket tyder på flera problem att studera närmare. Dessutom är det tvivelaktigt hur långvariga den nya rekommendationen blir. Att följa en eventuell amerikansk harmonisering av reglerna är därför en annan intressant fråga.

Källförteckning

Publicerade källor

Adrem, Anders H (1999) *Essays on Disclosure Practices in Sweden – Causes and Effects*. Lund University Press

Alvesson, M & Sköldbberg, K (1994) *Tolkning och reflektion – vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur. Lund

Andersen, Ib (1998) *Den uppenbara verkligheten: val av samhällsvetenskaplig metod*. Studentlitteratur. Lund

Arnold J & Moizer P, (1984), “A survey of the methods used by UK investment analysts to appraise investments in ordinary shares”, *Accounting and Business Research*

Aronsson, Cecilia, “Många metoder att skönmåla – fullt lagligt”, *Svenska Dagbladet*, 2002-03-30

Barker, R (1998) ”The market for information: evidence from finance directors, analysts and found managers”, *Accounting and Business Research*

Bederoff, Jill, “Ny redovisning kan ge negativa resultateffekter” Nyhetsbyrån, 2002-01-16

Bergkvist, Lars-Georg, “Rätt redovisning ger + i den nya ekonomin“, *Svenska Dagbladet*, 2000

Best. P, Buckby. S, Tan. C, (1998) “Evidence of the audit expectation gap in Singapore”. Queensland University of Technology. Brisbane. Australia.

Bogt, H & Helden, G. “Accounting changes in Dutch government: Exploring the gap between expectations and realization”, University of Groningen. The Netherlands.

Boone, Jeff, Raman, K, “ On R&D capitalization and value relevance: a response”, *Journal of Accounting and Public Policy*, vol 20/2001

Dumontier, P & Raffournier (2002) “Accounting and capital markets: a survey of the European evidence”, *The European Accounting Review*, vol 11

Eklöv, Gunilla (2001). *Auditability as interface*. Företagsekonomiska institutionen. Stockholms Universitet.

Ekström, Staffan (2000) "Värdering av företag i den nya ekonomin", *Balans* nr 4/2000

Emmanuel, Otley & Merchant (1995) *Accounting for management control*. 7th Edition. Chapman & Hall. London.

Eriksson, Lars Torsten; Wiedersheim- Paul, Finn (1997) *Att utreda, forska och rapportera*. Liber Ekonomi

Föreningen Auktoriserade Revisorer (2002) *FAR:s Samlingsvolym 2002*. FAR Förlag AB

Goodacre & McGrath "An experimental study of analysts' reactions to corporate R&D expenditure", *British Accounting Review*, vol 29 nr 1 1997

Gröjer, Jan-Erik (1997) *Grundläggande redovisningsteori*. Studentlitteratur. Lund

Holme, Idar & Solvang, Bernt (1991) *Forskningsmetodik, om kvalitativa och kvantitativa metoder*.

Holmgvist, B & Johansson, Å (2000) "Den som vågar visa siffrorna får bättre aktiekurs", *Balans* nr 11/2000

Koh, Hian Chye & Woo, E-Sah, (1998) *Managerial Auditing Journal*, vol 13

Kotler, Armstrong, Saunders, Wong, (2001), *Principles of Marketing*. Pearson Education Limited.

Lundell, Stefan, "Nya regler dödsstöt för små teknikbolag", *Dagens Industri*, 2001-11-05

Malmqvist, Peter, "Regelverket förvirrar", *Dagens Industri*, 2001-11-06

Nilsson, Stellan (1999) *Redovisningens normer och normbildare*. Studentlitteratur. Lund

Nixon, Bill, (1997), "The accounting treatment of research and development expenditure: views of UK company accountants", *The European Accounting Review*, vol 6 nr 2

Northcott, D (1998) *Capital investment Decision – Making*. International Thomson Business Press. Cornwall.

Olbert, Lars (1992) "Använder proffsen årsredovisningen när de värderar aktier?" *Balans* nr 11/1992

Olve, Nils-Göran & Petri, Carl-Johan, ” Intern redovisning viktigare än goodwill”, *Dagens Industri*, 2000-05-04

Patel,R & Tebelius,U (1987) *Grundbok i forskningsmetodik*. Studentlitteratur. Lund

Redovisningsrådets rekommendationer ”Immateriella tillgångar”, *Balans* nr 11/2000

Petersen, Leif, “Årsredovisningar från Sverige i topp”, *Svenska Dagbladet*, 2001

Ross, Westerfield & Jaffe (1996) *Corporate Finance*. 4th Edition. Yale University

Schroeder, Richard G & Clark, Myrtle W (1998) *Accounting Theory*. John Wiley & Sons Inc

Smith, D (1997) *Redovisningens språk*. Studentlitteratur. Lund

Svenning, Conny (1996) *Metod boken, en bok om samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling*. Lorentz förlag. Eslöv

Westermarck, Christer (1995) “Nya IASC-normer för redovisning av FoU”, *Balans* nr 1/1995

Elektroniska källor

<http://www.elvirainsight.com>

<http://www.search.epret.com>

<http://www.hkr.se>

Icke publicerade källor

Haller H, Gunnarsson S, Karlsson J, Karlsson M, (2000) *Vad påverkar företags redovisning av FoU?*. Kandidatuppsats. Lunds Universitet.

Ekström J, Jönsson A, (2001) *Immateriella tillgångar: Redovisningsmässiga och ekonomiska konsekvenser av införandet av RR 15 hos svenska börsnoterade företag*. Kandidatuppsats. Lunds Universitet.

